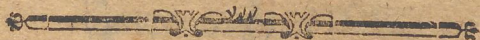

Fe. 92.

IOANNIS GOTTLIBII
HEINECCII
COMMENTATIO
DE
V S V
ET
PRAESTANTIA
VETERVM NVMISMATVM
IN
IVRISPRVDENTIA

ANDREAS GOEZIVS
SEORSIM EDIDIT

NORIMBERGAE
IN TABERNA BAVERIANA
A. S. R. MDCCLXXIII

KÖN. FRIED.
UNIVERS.
ZU HALLE

VIRO
PRAESTANTI AC STRENVO
IOANNIGEORGIO
MARX
NORIMBERGENSI
NUMEROSIORIS SENATVS
MEMBRO
CENTVRIAE CIVICAE
SVBCENTVRIONI
LITTERATORVM ATQVE ARTIFICVM
CVLTORI
AMICO SVO OPTIMO

IN PIETATIS
ET NON INGRATAE MENTIS
INDELEBILE TESTIMONIUM

HUNC LIBELLUM
DAT DEDICATQVE
LONGISSIMAM VITAM
FELICISSIMAMQVE APPRECATVR

A. GOEZ

NUMARIAE REI

CULTORIBVS

A N D. G O E Z

S. P. D

QVIBVS contingit esse felicibus, ut omnia iustitiae et aequitatis, immo Musarum quondam sacerdotis, immortalis IOANNIS GOTTLIBII HEINEC CII scripta, in forulis custodiant: magnum mihi profecto eruditionis humanae possidere thesaurum uidentur. Mihi est Heineccianum nomen sanctum, atque ingentia tanti tamque magni et

A 3

ce-

celebratissimi uiri in bonas litteras merita aetatem a me coluntur.

In quorundam electorum tantum amicorum usum, quibus et mihi, ueteres numi, *) gemmae sculptae antiquae,

- *) De numorum in historia utilitate legi meretur, quae IOANNES IACOB. LVCKIVS, et dedicat. et praefat. *Sylloges numismatum elegantiorum*, Argentinae, MDC, foliis non complicatis, docte scripsit; et illa quidem: *Quod taediosa non nunquam prolixitate libri ac uolumina, id compendiosa breuitate, numi praestant; hac uero: Sunt numi certa minimeque dubia rerum gestarum documenta: sunt historiis, quia simul cum re ipsa nati, plerumque antiquiores. Sunt quia temere adulterari, citra perspicua doli argumenta, nequeunt, ut uoluptate, sic fide, potiores, ita quidem,*

quae, ac uetustae inscriptiones, *) genus sunt uoluptatis, atque operae plurimum studiique in his consumunt, hanc eruditam Heineccianam lucubrationem typis dandam curauit, ringenbus licet inimicis facie torua, in me ac meos quatuor dilectissimos filiolos, uxore unicaque filiola non exceptis, (quos DEVS mihi conseruet!) Cogitis me iniuriae uestrae clandestinas causas proferre, nihil agitis, non dicam, sed

A 4

ipsum

*dem, ut historias non raro ad fidem
numorum oporteat; non e diuerso
numos ad illarum rationem accom-
modare.*

*) SCALIGERANA

MVLTA IN NVMMIS [GEMMIS SCAL
PTIS] ET ANT QVIS INSCRI
PTIONIBVS LATENT QVAE
NOS FVGIVNT

ipsum denique tempus eas patefaciet. Virtutis interea labor, uera mihi uoluptatis erit exercitatio. Memini me legere apud PLINIVM: *Sunt homines, qui ut uenena nascuntur, qui non aliter quam nocere possunt.* Siccis denique oculis, osoribus, qui sibi ipsi plagam insanabilem ac sempiternam ignominiam inflixerunt, medium unguem ostendam.

Non possum non tandem confiteri, quae habeo instituta, *de antiquitatibus Romanis in numis uetustis obuiis*, me, quoad sine ualeitudinis iactura fieri posset, perpoliturum. Antiquissimi temporis maximorum, illustrium, et celebratissimorum uirorum, non nullarum quoque memoria dignissimarum matronarum ac feminarum ora numi ostendunt, ut artifices loquuntur, in
minia-

miniatura: teste D. IVNIO IVVENA
LE, *sat.* XIII, *us.* 291:

*Concisum argentum in titulos faci-
esque minutas.*

Valete, LECTORES CANDIDIS
SIMI AMICISSIMIque, et, quaeso,
de me ac meis innocentibus conatibus
mollem sententiam ferte, mihique, si
merear, fauete. Scripsi *Cadolzburgi*
in agro Onoldino, in cantoris et scho-
lae moderatoris IOAN. MATTHIAE
MAIERI, amici mei candidissimi do-
micilio, VI calendas Sextiles, anno,
quam *AETERNI PATRIS FILIVS*,
omnem terrarum orbem suo aduentu
consecrare uoluit, ∞ MDCCLXXII

A 5

C. PLI

C. PLINIUS

lib. VI, ep. 21

SVM EX IIS QVI MIRER AN
TIQVOS NON TAMEN VT QVI
DAM TEMPORVM NOSTRORVM
INGENIA DESPICIO NEQVE ENIM
QVASI LASSA ET EFFOETA NA
TVRA VT NIHIL IAM LAVDA
BILE PARIAT

IO. GOTTL. HEINECCIUS
DE
VSV ET PRAESTANTIA
VETERVM NUMISMATVM
IN IVRISPRVDENTIA *)

 QVVM omnes artes, non modo
quae ad humanitatem pertinent,
sed et, quae in diuinarum humana-
rumque rerum intelligentia versantur, com-
muni uinculo, et quasi cognatione qua-
dam

*) Est praefatio NICOL. HIERON.
GVNDLINGII *exercitationibus acade-
micis praemissa*, Halae Magdeburg.
∞ 1000XXXVI, et XXXVII. 4, tom. II

dam inter se continentur: tum praecipue sapientia illa civilis, quam iureconsulti profitentur, ita cum omnis aevi historia atque antiquitate coniuncta ac copulata est, ut qui eas conantur distrahere ac diuellere, illi mihi lucis ac caloris dissidium quoddam inducere uelle uideantur. Difficile equidem est, stat. e, plusne lucis historia ex iurisprudentiae libris, an iurisprudentia ex historiarum monumentis accipiat: sed liquido tamen affirmare possumus cum ERANC. BALDVING, qui hoc argumentum ornate copioseque exsequutus est, a) sic utramque esse comparatam, ut, quod ille ait, altera alterius poscat opem, et coniuret amice. Tamen si uero iam inde ab illis temporibus, quibus iurisprudentia reflorescere coepit, perpaucis persuaderi poterit, ut pulcherrimas has scientias coniungerent, quum plerique, qui se iurisprudentiae consecrauerant, in uassissimis BARTOLI et BALDI uoluminibus peruolutandis consenescere mallent, alii, qui ele-

gan-

a) *De instit. hist. uniu. et eius cum iurispr. coniunctione, libr. II, pag. 105.*

gantioribus studiis delectabantur, illitteratissimas illas litteras, tanquam meram barbariem atque illuuiem, adspernarentur: attamen et paucos illos, qui pares erant in utraque facultate, adeo admiratur posteritas, ut breues eorum libellos, quibus iuri nostro lucem ex historia foenerare studuerunt, uastis illis reliquorum iureconsultorum uoluminibus, Accursiano absinthio probe conditis, longe anteponan-
tum enim boni hi uiri id unice egerint, ut de rebus illis, in quibus ingenium atque industriam exercere statuerant, omnia, quae apud alios legerant, genuina, spuria, domestica, peregrina, bona, mala, ad rem facientia, ἀποσδιώματα coaceruarent, et initio quasdam inde propositiones eunderent, deinde illas ad multas species alias proferri posse ostenderent, hinc porro easdem tam arctis circumscriberent limitibus, ut propemodum officium perderent, denique genere dicendi uterentur, sordido, inficeto, barbaro, nihilque, quantumuis notum et peruulgatum, proferrent, quod non aliquot legum et depromptorum
ex

ex glosfatoribus testimoniorum centuriis firmarent: aliter plane rationes suas componebant ii, qui elegantioris litteraturae historiarumque praesidia ad iurisprudentiae studium attulerant. Hi enim de legum originibus ac uera sententia solliciti, nihil reliqui faciebant, ut ipsum iurium nexum ostenderent, omnia ad principia genuina et domestica reuocarent, denique, quaecunque dicerent scriberentue, non modo iusto ordine, sed et genere dicendi puro, perspicuo, uereque Latino proponerent. Ut adeo quantum interest inter centonem, ex uariis non eiusdem materiae ac coloris pannis et laciniis male confutum, et uellem mundam, cui suus color suaque forma constat: tantum interesse uideatur inter scriptores illos barbaros, et hos elegantiores ac facundos, qui, ex ipso rei Romanae statu interpretandas esse Romanas leges, probe intellexerunt. Ceterum quemadmodum nulla pars est historiae ueteris, quin iurisprudentiae studioso incredibilem afferat utilitatem: ita dubitare non licet, quin et ex uetustis numis permultum lucis

ac-

accedere possit arti nostrae, si quis id cum cura agere uellet. Ego quidem, quamuis nec eo, quo opus est, apparatu instructus, nec otio, quod hoc litterarum genus requirit, admodum abundans, tamen dum aliquando in haec uireta excurro, quaedam eius generis, quae notatu haut uidentur indigna, obseruasse mihi uideor. Quamobrem usus hac occasione, dum in uiri olim eruditissimi, NIC. HIER. GVNDLINGII *disertationes*, uno fasciculo comprehensas, aliquid praefari iussus sum, hac de re tecum, LECTOR BENEVOLE, quaedam confabulabor, VSVMque et PRAESTANTIAM VETERVM NUMISMATVM IN IURISPRVDENTIA speciminibus quibusdam, quae se haec scribenti sponte offerunt, demonstrabo paullo accuratius. Quamuis enim talia non soleant omnibus ad palatum esse, neque ipse ego illa eius generis esse existimem, ut impune a iuris studiosis non ignorentur: dabitur tamen mihi, ut opinor, haec uenia, ut aliis seuerioribus, quibus quotidie istringor, negotiis desessus, aliquando
amoe-

amoeniores has litteras recelam, eademque opera et animum quodammodo reficiam a quotidiano strepitu, et utilitatem uoluptatemque aliquam harum rerum intelligentibus afferre coner, iunitatus poetarum, de quibus HORATIVS: b)

Et prodesse uolunt, et delectare poetarum.

Equidem neminem ego tam esse hospitem arbitror in elegantiore litteratura, ut ignoret opus illud splendidissimum uiri olim et dignitate, et meritis in utramque rem publicam, et reconditae doctrinae copia uere illustris, EZ. SPANHEMII *de usu et praestantia numismatum*, quo non modo dignitatem auctoritatemque numorum, uerum etiam incredibilem eorundem utilitatem in omni doctrinae scientiarumque genere tam luculentis argumentis, tantoque uariae eruditionis apparatu demonstrauit, ut ne spicilegium quidem aliis, eandem rem acturis, reliquisse uideatur. Et sane

fi

b) *De arte poetica, u. 333.*

si quid forte olim fugerit uiri incomparabilis diligentiam, quum opus illud imperfectius, et nondum suis absolutum numeris, modico uolumine prodiret; saltim hodie aliter uidebitur sentiendum, postquam ipse illustris auctor opus suum non modo iterum recensuit, sed et integris dissertationibus, totque accessionibus locupletauit, ut illud iam duo grandioris staturae uolumina conficiat, quorum prius uiuo auctore, c) posterius, eo iam rebus humanis exempto, obstetricante ISAACO VERBURGIO, in lucem prodiit. d) Quae enim, quaeso, pars est eruditionis, in qua ille mirificam ueterum numismatum utilitatem non perspicue ostenderit? Habent sane hic grammatici, unde antiquas litterarum formas, earumque affectiones, atque orthographiam; habent philosophi, unde quaedam ad moralem ciuilemque doctrinam, nec non ad historiam naturalem animalium, arborum, plantarum pertinentia;

B

tia;

c) Lond. MDCCLVI, fol.

d) Amstelod. MDCCLXXVII, fol.

tia; habent historici, unde res Macedo-
 rum, Seleucidarum, Parthorum, Arme-
 niorum, Cappadocum, Ponti et Bospori
 regum, Thracum, Pergamenorum, Bi-
 thynorum, Carum, Sicularum, Gotho-
 rum, Vandalorum, Gallorum, Britanno-
 rum, nec non urbium coloniarumque et
 metropoleon origines, dignitatem, prae-
 rogatiuas, *αὐτονομίαν*, Romanorum, por-
 ro gentes, familias, nomina, cognomi-
 na, magistratus et dignitates, opera publi-
 ca, resque domi militiaeque gestas, deni-
 que Augustorum Augustarumque seriem,
 agnatos, propinquos, affines, titulos,
 insignia, actaque pacis et belli uel discant,
 uel, quae obscurius de his omnibus me-
 moriae prodiderunt ueteres annales, miri-
 fice illustrent, nihil ut sit propemodum,
 quod discere uelis, quod non luculenter
 doceat, et ex rarissimis numis probet il-
 lustris SPANHEMIVS. Enimuero tantum
 abest, ut omnem hunc doctrinae oceanum
 exhausserit uir inexhaustae doctrinae, ut
 supersint omnino, et post tot alias erudi-
 tissimorum uirorum scriptiones superfutu-

ra sunt, quae inuentis addi possint, quamplurima. Idque res ipsa docuit, ab eo tempore, quo primum in illo opere elaborauit laudatissimus SPANHEMIVS. Quam multa enim ab eo omisa sint, quae ad usum numismatum in re chronologica pertinent, egregiis speciminibus, quamuis non eadem omnes felicitate, ostenderunt HENR. NORISIVS in epochis Syro Macedonum, e) et epistola consulari, f) IO. HARDVINVS in chronologia ex numis antiquis restituta, g) PHILIPPVS A TVRRE in opusculo de annis imperii M. Aurelii Antonini Elagabali, h) VIRGIN. VALSECCHI in disertationibus de M. Aurelii Antonini Elagabali tribunitia potestate, i) et

B 2 de

e) Flor. MDCCLXXXVIII, fol.

f) Bon. MDCCLXXXIII, 4, et apud GRAEV. thesaur. antiq. Rom. XI.

g) Oper. p. 328, 419.

h) Patau. MDCCLXXXIII, 4.

i) Flor. MDCCLXXXI, 4.

de initio imperii Seueri Alexandri ;
k) IOANNES VIGNOLIVS de anno primo imperii Seueri Alexandri, quem praefert cathedra marmorea S. Hippolyti. **l)** Vt iam non dicamus de IO. PETRI RIGORDI, ANT. PABI, EM. SCHELSTRATENI, aliorumque operibus, nostraque, quam olim edidimus, disertatione, quibus ipsa CHRISTI natiuitatis aera ex numis illustratur. Quum deinde EZ. SPANHEMIVS non adeo multa *de usu numismatum geographico* monuisset, fuere, qui non modo generatim de uetustis urbium numismatibus agerent, ueluti IO. HARDVINVS tum in numis antiquorum populorum et urbium illustratis, **m)** tum in antirrhethico de numis antiquis coloniarum et municipiorum **n)** et IO. FOY VAILLANTIVS in numismatibus coloniarum iuris Latii, **o)** uerum etiam certae alicuius

k) Flor. ∞ 13CCXV, 4.

l) Brix. ∞ 13CCXI, 4.

m) Oper. p. I.

n) Paris. ∞ 13CLXXXVIII, 4.

o) Paris. ∞ 13CLXXXVIII, uoll. II.

cuius provinciae urbes ex numis describerent. Sic enim prodiit eiusdem VAILLAN-
TII Aegyptus numismatica, p) cui iungi
possent, qui Apameae, Athenis, urbi-
bus Britannicis, Cabillono, Chio, Cer-
cyrae, Crctae, Ilio, insulis archipelagi,
Lacedaemoni, Lugduno, Nemauso, Me-
litae, Neapoli, Ostiae, Palaestinae,
Raetiae, Siciliae, Tyro, aliisque urbibus
et provinciis eandem operam navarunt,
nisi perlongum eorum scriptorum recen-
sum iam dedisset IO. ALB. FABRICIVS. q)
Similiter quum numos, qui historiam lit-
terariam illustrarent, eorumque usum ex
instituto non exposuisset illustris SPANHE-
MIVS: eum quoque defectum supplere quo-
dammodo conati sunt viri doctissimi,
quorum alii permultas virorum illustrium
ac doctrina celebrium imagines ex numis

B 3

gem-

p) *Subiuncta eiusdem historiae Ptolemaeo-
rum.* Amst. OJCCI, fol.

q) *Indice II, subiuncto ANSELMI BANDV
RII bibliothecae numariae, pag. 240,
sequ.*

gemmisque expresferunt, ueluti LAUR. BEGERVS in thesauris tum Palatino, *r*) tum Brandenburgico, *s*) IAC. GRONOVIVS in thesauro Graece antiquitatis, *t*) IAC. SPON. in miscellaneis eruditae antiquitatis: *u*) alii quorundam tantum memoriam et res ex numis illustrarunt, ueluti Homeri GISB, CVPERVS *x*) et IO. CAR. SCHOTTVS in apothefi Homeri, *y*) Biantis CHR. GOTTL. IOECHERVS, *z*) Aristotelis CORN. DIETR. KOCH de Aristotele in numo: *a*) ut iam non dicam de medicorum historia ex numis; illustrata, quam minatus est uir

r) Heidelbergae, ∞ 1515LXXXV, fol.

s) Berol. ∞ 1515LXXXVI, fol. uoll. III.

t) Lugd. Bat. ∞ 1515LXXXVII, sequ. fol.

u) Sect. III.

x) Amst. ∞ 1515LXXXIII, 4.

y) Anno ∞ 1515CCXIII, 4.

z) Lipf. ∞ 1515CCXV, 4.

a) Helmstad. ∞ 1515CCIII, 4.

uir elegantis doctrinae, MICH. FRIDER. LOCHNERVS, medicus Norimbergensium celeberrimus. *) Quis crederet, in illa quoque *ethicae semeioticae parte, quam Φυσιολογικὴν uocant*, utilitatem aliquam afferre posse uetera numismata? Et tamen hic quoque ingenii uires periclitatus est laudatus paullo ante SPONIUS, qui libro eximio, quem lingua patria *recherches curieuses d'antiquité* inscripsit, inseruit disertationem b) de arte multiplicem hominum naturam atque indolem ex uultuum in numis expresorum inspectione cognoscendi, quamuis, ludicrum id argumentum esse, censeat ANSELHVS BANDRIVS. c) Denique quum *interpretationis scripturarum diuinarum et historiae sacrae atque ecclesiasticae* rationem in splendidissimo opere non haberit illustris SPANHEMIVS, nec usum, quem

B 4 in

*) [Jam obiit, ∞ 1000, Octobrib. Idibus.]

b) *Dissert. XXIII.*

c) *Biblioth. numar. p. 103.*

in illis praestent uetera numifinata, ostenderit: in hanc quoque philologiae sacrae et historiae partem insignem ex numis utilitatem redundare posse, ex instituto demonstrarunt AEGIDIUS LA CARRI in oratione, historiae Romanae, a se adornatae, *d*) subiuncta, qua antiquorum numismatum intelligentiam interpreti scripturae sacrae necessariam esse, contendit, et uenerandus ecclesiae nostratis theologus, VAL. ERN. LOESCHERVS, tribus dissertationibus partim Ienae, partim Vitembergae, editis, de numerorum in theologia, explicatione s. scripturae, et ecclesiastica antiquitate usu: *e*) ut iam nihil dicamus

d) Clarmont. ∞ MDCLXXI, 4.

e) Prima, Ien. ∞ MDCLXXXIII, et altera ac tertia, Vitemb. ∞ MDCLXXXV, 4: in eiusd. *Stromont. tom. 1, sect. 1, pag. 153, sequ.* typis sunt reuocatae. Vitembergae apud Saxones, ∞ MDCCXXIII, 4.

[GEORG. GVOLF. VEDELIVS de
numis N. T. uide eiusd. *exercitatt.*
medi-

camus de BARONIO, ANT. PAGI, TILLEMONTIO, aliisque historiae ecclesiasticae scriptoribus, qui saepenumero et uetera numismata in consilium adhibuerunt, quamuis purpuratus iste annalium ecclesiasticorum pater ludibrium aliquando debeat eruditis, dum modo Apostolos, modo panem eucharisticum, modo alia mysteria in numis uidere sibi uisus est, taliaque tanta cum fiducia asseuerauerit, ac si illa non ficta, sed ipsis solis radiis perscripta in aere reperisset.

B 5

Quan-

medico-philolog. cet. cent. II, dec. I, exercit. VII, pag. 62, sqq. Quam exercitationem sanctiss. ac desideratissimus meus frater, D. GEORG. GOEZIVS, artem salutarem in patria non infeliciter per duodeuiginti annos exercens, typis repetendam curauit fasciculo primo uariar. celeberr. medicor. obseruation. quibus multi N. T. loci docte illustrantur, n. II, pag. 21 - 46. Altorphii, MDCCLXXX, 8.1

Quandoquidem itaque tam late patet veterum numismatum usus, *) ut nulla paene sit pars eruditionis, quae non inde uel lucis, uel ornamenti aliquid capiat: quis dubitare, quaeso, ausit, quin et iurisprudentiae illa veterum numorum contemplatio haut parum utilitatis sit allatura, si quis, data opera, id agere, eoque consilio lustrare uellet tot antiquitatis reliquias? Inuabit ergo periculum facere, si forte alios, quibus plus otii, et maior apparatus est, eo exemplo excitare possim ad operam hanc pulcherrimam suscipiendam.

Primum in ipso ueluti atrio iurisprudentiae nostrae siltitur nobis illa constans ac perpetua suum cuique tribuendi uoluntas, quam *IUSTITIAM* uocamus, ad quam, tanquam ad finem, uniuersa ars aequi et boni ita comparata est, ut ideo scribere non

*) [Vid. *Rei Romanorum numariae compendium*. Dresdae et Lipsiae, MDCCCLIII, plagg. octonis.]

non dubitet VLPIANVS, f) merito iustitiae sacerdotes appellari iureconsultos, quum colant iustitiam, et boni et aequi notitiam profiteantur, aequum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos non solum metu poenarum, uerum etiam praemiorum exhortatione efficere cupientes: ueram philosophiam, non simulatam affectantes. Iustitiam uero hanc saepe exhibent numi Graeci et Romani, sub Tiberio, Vespasiano, Nerua, Hadriano, Alexandro Seuero, aliisque ceteris, et quidem tanquam feminam siue stantem, siue sedentem, sinistra cornu Amaltheae, dextra libram tenentem, cum epigraphe: ΔΙΚΑΙΟΣΤΗ ΣΕΒ. uel IUSTITIA AVG. uel AEQVITAS AVG. Sedentem uidebis in numo Corneliae Saloniae apud BEGERVM: g) stantem in numis Heluii Pertinacis, Gallieni, Taciti, Probi, Carinorum apud eundem.

f) l. I, §. I, D. de iust. et iur.

g) Thesauer. Brandenb. tomo III, p. 160.

dem. *b*) In omnibus uero eadem insignia deprehendes, libram et cornu Amaltheae, eundem habitum, elegantem, ac uirgine dignum, eandem denique stolam, eiusque laciniam in sinistrum brachium decore collectam, ut uere tibi uidere uidearis *παρθένον Δίκην*, seu *iustitiam uirginem*,

Κυδνήν τ' αἰδοίην τὰ θεοῖς, οἱ ὄλουμπων
ἔχουσιν.

*Claram, uenerandamque Diis, qui
Olymum habitant.*

ceu eam describit HESIODVS. *i*) Qua uero definitione, siue a iureconsulto, siue a philosopho, ad amissim facta, elegantius exprimi posset iustitiae aequitatisque natura atque indoles, quam hoc schemate? Iustitia suum cuique tribuit; idque

b) Tom. III, p. 685, 744, 763, 768, 773.

i) Op. et dier. u. 255.

que libra nos monet. Quemadmodum enim illa omnem excessum ac defectum et prodit et corrigit: ita iustitia, ut ait ORPHEVS, k)

Αἰεὶ μὲν τὸ πλεόν συγγέει, ἰσότητί τε
χαίρει.

*Semper, quod nimium est odit, et
aequalitate gaudet.*

Nec mirum est, iustitiam nobis tanquam stolatam et septae pudicitiae uirginem sisti, quin abhorreat ab omnibus fordibus, quippe incorrupta, et castissima, et ut iterum ORPHEI l) uerbis utamur,

Ταῖς καθαραῖς γνώμας αἰεὶ τὰ δέοντα
βραμέυων.

*Castis sententiis iura semper admini-
strans.*

Quo

k) Hymn. in Iustit.

l) Ibid.

Quo perrinet et SVIDAE locus, m) ubi de hoc ipso iustitiae schemate agens: Ησίοδος δέ, inquit, αὐτὴν λέγει καὶ παρθένον, καὶ ἀδιάφθορον, ὅτι μὴ χερὶ δαλοῦν τὸ δίκαιον, μήτε ἄλλως πειθέντα, μήτε λέχει παρατραπέντα. Hesiodus, eam uirginem esse, dicit, innuens scilicet, non oportere nos iustitiam adulterare, nec aliis rationibus adductos, nec amore corruptos. Denique et effectum iustitiae eleganter ostendit illud Amaltheae cornu, quod in numis illis reperimus, quem idem SVIDAS n) ita describit: Τοῖς γὰρ μὴν ἐκείνην σέβουσι τὴν τε γῆν τὰ οἰκεία βρύειν φησὶν ἀγαθὰ, καὶ τὴν θάλατταν χορηγεῖν ὅσα τίηται καὶ τρέφει μαλ' ἀφθόνηως. Illis, qui eam colunt, terra fructus largiter producere, et mare abunde suppeditare ait omnia, quae parit et alit. Nimirum ob iustitiam ciuitates, a paruis et humilibus profectae prin-

m) Voce δίκης. tom. I, p. 588, edit. KVST.

n) Ibidem. pag. 588.

principiis, breui tempore excelsissime flo-
rent, nec quidquam iis, quod ad felicitate-
tem ciuilem pertinet, deesse potest. Non
turbæ tunc illas concutiunt, non clasica
audiuntur, et nec agros depopulatur ho-
stilis manus, nec partas opes fures ac
raptores intercipiunt, sed ciues abundant
omnibus copiis, et in summa opum at-
que bonorum affluentia uiuunt, uereque
iis euenit, quod suauissime cecinit HORA-
TIVS: o)

*Tutus bos etenim rura perambulat :
nutrit rura Ceres, almaque Fau-
stitas ;
pacatum uolitant per mare nauitæ :
culpari metuit fides.*

Deinde et IURISPRVDENTIAE definitio-
ni non minus lucis accedere uidetur ex
ueterum numis, qui Themidem Deam
præferunt, quamuis ii sunt et dubiae in-
ter-

o) *Carm libr. IIII, od. V, n. 17, 18,
19, 20.*

terpretationis, et paullo rariores. Vnum eius generis acceptum ferimus v. c. CHRIST. SIGISM. LIEBE, *p*) qui inter numos populorum et urbium edidit aeneum Phocensium, cuius in aduersa parte est caput feminino cultu, laurea cinctam, uultu admodum decoro, cum litteris: ΦΩΚΕΩΝ, in auersa caput tauri, uitis ornatum, supra quod litterae ΕΛ. Posset caput illud femininum uideri Apollinis, quem muliebri habitu efformasse ueteres, ostenderunt quum alii, tum nouissime IO. CAR. SCHOTTVS, *q*) idque satis patet exemplo Apollinis Actiaci uel Palatini, quem muliebri habitu sistunt numi argentei Commodi apud VAILLANTIVM *r*) cum inscriptione: APOLLINI PALATINO. Sed ipse LIEBIVS eos non putat aberraturos a uero, qui Themidem in eodem capite agno-

p) *Goth. numar. cap. v, § 42, p. 207.*

q) *Apoth. Homeri p. 59.*

r) *Numism. Rom. imper. praestant. tom. II, p. 199, et tom. I, p. 211.*

agnoscant, quia Apollinem una cum Themide oraculum Delphicum condidisse, ex EPHORO memoriae prodiderit STRABO. s) Paulo certioris interpretationis esse videtur gentis Flaviae denarius, exhibitus a FVLVIO VRSINO, t) quippe in quo non inodo caput muliebre, satis incultum cum passis crinibus, et apposita cithara uisitur, uerum etiam ipsum Themidis nomen additum est. Supra enim adscriptum est: C. FLAV. LEG. PROP. infra: HEMIS. In auersa parte uictoria conspicitur, trophaeum coronans, cum lemmate: IMP. BRVT. infra Q. CAEP. Pertinere hunc denarium ad C. Flanium, Caesari inimicissimum, at Bruto, Caesaris percusori tanto amiciosem, u) eiusque aliquando praefectum fa-
brum,

s) *Libr. VIII, p. 422.*

t) *De num. famil. Rom. p. 113, edit. PATINI.*

u) *APPIAN. de bello ciu. libr. II, p. 700.*

brum, x) inter omnes constat, non aequae, quid sibi uelit illud HEMIS, quod infra caput legitur. Nam VRSINVS, uir in rebus alioquin perspicacissimus, illud accipit pro cognomine, nobisque fingit C. FLAIVM HEMIM, quum uel hoc ipsum, uel flexum inde cognomen nusquam inter tot Romanorum cognomina occurrat, nisi eo referre uelis illud HEMVLLI, quod est apud GRVTE RVM in marmore. y) *Fimbriarum* certe et *Puffonum* cognomina fuisse Flauiorum, qui libera re publica in celebritate fuerunt, nemo ignorat; at *Hemides* illos esse cognominatos, nullo idoneo testimonio constat. Hinc acutum hic uidit uir reconditae eruditionis IAC. PERIZONIVS, z) non esse hoc cognomen

x) PLVTARCH. in *Bruto*, p. 1008.

y) *Inscript.* p. IDCCCLXXXI. IO.

z) *Trig. disert.* p. 248, sequ.

1 editionis, quam praemisfa praefatione
edi-

men C. Flauii, sed ipsius feminae, cuius caput expressum sit in denario, restitutaque littera detrita, illud legi oportere THEMIS, cui deinde et citharam, et passam atque horridam comam conuenire, operose docet. Et uidentur sane Flauii ideo in numis ac denariis suis consecrasse Themidem, quod praecipuum gentis suae auctorem uenerarentur C. FLAVIVM, qui *humili fortuna ortus, eeterum callidus uir et facundus, ciuile ius, repositum in penetralibus pontificum euulgauerat,* a) adeoque Themidos ope et ipse ad aedilitatem adspirauerat, et posteris uiam munierat ad splendidiorum fortunam. Iam uero quod symbolum iurisprudenciae reperiri potuisset luculentius, quam ista Themidis effigies? Comae incommatae, quas in numo conspicis, fatidicam ostendunt

C 2

edidit I. G. HEINECCIUS, *Halae, Magd.*
∞ 1333XXII, 4; *prima enim prodiit,*
Dauentriae, ∞ 1317XXVIII, 8.]

a) LIV. *libr.* VIII, *cap.* 46.

dunt mulierem ; Deoque , uti ueteres loquebantur , plenam , ac proinde rerum diuinarum scientissimam. Talem VIRGILIUS *b)* fingit Sibyllam.

Cui talia fanti

*ante fores , subito non uultus ,
non color unus*

*non COMTAE mansere COMAE : sed
pectus anhelum ,
et rabie fera corda tument.*

Talem SENECA *c)* Casandram ficit ,
cui

Pallor genas ,

*creberque totum possidet corpus
tremor ,*

*stetere uitae , mollis HORRESCIT
COMA ,*

*anbela corda murmure incluso fre-
munt.*

Ta-

b) Libr. VI, Aen. u. 46.

c) Agamenn. u. 710, sequ.

Talem denique idem *d)* describit Pythiam, quae

*Incipit — — spargere HORRENTES
COMAS,*

et pati commota Phoebum.

Dicitur enim Themis prima oracula fuisse, resque diuinas et sacrificia docuisse mortales. Atque inde est, quod qui oracula edunt dicuntur *Θεμισέειν*, ceu obseruarunt DIODORVS SICVLVS *e)* et SVIDAS. *f)* Additur autem in numo cithara, quia eadem Themis et ob facundiam rerumque humanarum notitiam celebratur, et proinde *βουλαία* uocatur a PLVTARCHO, *g)* quia, ut DIODORVS refert, prima hominibus, quae ad iuris

C 3

aequi-

d) Oedip. u. 230.

e) Libr. v, p. 232.

f) Voce Θεμισέειν.

g) Polit. praeept. p. 802.

aequitatem et pacis studia pertinent,
tradidit, et, si HOMERO *b*) credimus,

Ἡτ' ἀνδρῶν ἀγορὰς ἢ λύει ἢ δὲ κα-
θίξει.

*H*ominum *concordia* uel *dimittit*,
uel *cogit*.

En, ueram imaginem iurisprudentiae,
diuinarum humanarumque rerum noti-
ciae, iusti iniustique scientiae, quam
fane definitione non magis perspicue ipsi
iureconsulti, quam hac Themidis effigie
gens Flauia expressisse uidentur. • Huius
quoque est *θεμιστεύειν*, id est, de iis,
quae circa res diuinas humanasque iusta
sunt, respondere. Hanc quoque iure
βουλαίαν, id est, *consultricem* dixeris.
Est enim ex CICERONIS i) sententia, sine
dubio domus iureconsulti totius oracu-
lum

b) *Odysf. β, u. 69.*

i) *De orat. libr. I, cap. 45.*

*lum ciuitatis, unde sibi omnes consilium
expetunt,*

*Suarum rerum incerti, quos is sua
ope ex
incertis certos, compotesque consilii
dimittit, ut ne res temere tractent
turbidas.*

Enimuero ne id quidem praetermittendum
uidetur, quod, quae in gentis Flauiae nu-
mo torua facie passisque comis conspicit-
tur, Themis, eadem in altero Gothano
uirginis uenustae eleganter comtae, lau-
reaque cinctae, schema induit. Est enim
haec iurisprudens indoles, benignae
bonis, malis inexorabilis, et, ut ele-
ganter ait VLPIANVS, k) *bonos non solum
metu poenarum, uerum etiam praemio-
rum exhortatione afficere cupientis.*
Quemadmodum porro VLPIANVS noster l)

C 4

duas

k) L. 1, § 1, D. de iust. et iur.

l) L. 1, § 2, D. de iust. et iur.

duas huius studii positiones esse, obseruat, PVBLICVM et PRIVATVM: ita et numos utrumque ius accurate fecernere animaduertimus. Protulit sane CONSTANT. LANDVS m) numum Gordiani, in quo tres cernuntur mulieres mitratae et stolatae, dextra libram, sinistra cornu copiae tenentes, cum perigraphe: AEQVITATI PVBlicAE. Vbi tres illae mulieres procul dubio tres praecipuas iuris publici partes, PONTIFICIVM, FASTIALE et SENATORVM, significant. Paulo post uero dum numum illum interpretatur, addit uir doctissimus: n) PRIVATAM AEQVITATEM sic effectam uidi. Erat mitrata palliataque, stans, libram dextra tenens, hastam laeua. Id quoque symbolum rei sane conuenientissimum est. Erat enim hasta signum iudiciorum priuatorum, unde hastae praefuisse decemuiros, litibus iudi-

m) *Numism. select. pag. 137.*

n) *Ibid. pag. 141.*

iudicandis, testatur POMPONIVS. o) Hinc
LVCANVS : p)

*Seu trepidos ad iura decem uocat
HASTA uirorum.*

Et PAPINIVS STATIVS : q)

*Cesat centeni moderatrix iudicis
HASTA.*

Ex quibus sane intelligitur, ne partitionem quidem illam iurisprudentiae omisisse ueteres numorum conditores, sed publicum priuatumque ius elegantissimis symbolis expressisse. Iam si in titulo *de origine iuris omniumque magistratum, et successione prudentum* haerere uellemus, quantum lucis illi affundere liceret ex uetustis numismatibus? Inde sane mirifice illustratur, quidquid de

C 5

ma-

o) L. 2, § 29, D. de orig. iur.

p) Panegyri. in Calpurn. Pison.

q) Libr. III, filu. III, u. 43.

magistratum origine scripsit POMPONIVS. Sic quod ille narrat de *constitutis consuli-
bus, penes quos summum ius esset, pp)* perspicue confirmant gentis Iuniae dena-
rii, quorum aduersa pars praefert caput
femininum cum litteris LIBERTAS, postli-
ca quatuor figuras togatas, quarum duae
fasces et secures ferunt, cum epigrapha:
BRVTVS: qq) tum numus aureus Cosa-
norum, qui antica parte aquilam cum
ferto et fulmine, postica consulem inter
duos lictores *παβδοφόρους* exhibet, cum
litteris, ΚΟΣΩΝ. r) Prior a Bruto per-
cusfore Caesaris, cusus populo in memo-
riam reuocat initium libertatis, consulum-
que in locum exacti Tarquinii surrogato-
rum, et quidem *penes quos summum ius
esset*. Id enim indicant fasces, summa
potestatis insignia, quibus, sibi consules
par esse cum regibus imperium, osten-
de-

pp) L. 2, § 16, D. de orig. iur.

qq) VRSIN. in num. famil. pag. 139.

r) PATIN. ibid. pag. 140.

debant, ceu obseruat LIVIVS, s) qui re-
pentinam illam rei publicae Romanae con-
uersionem describens: *Libertatis*, inquit,
originem inde magis, quia annum imperium
consulare factum est, quam quod deminutum
quidquam sit ex regia potestate, numeres. Omnia iura, omnia
INSIGNIA primi consules tenuere. Id mo-
do cautum est, ne, si ambo fasces ha-
berent, duplicatus terror uideretur.
Quare et in ipso numo consulem alterum
solum, alterum lictoribus stipatum, pro-
cedere, animaduertimus, aequae in re fa-
cile asentimur LAUR. BEGERO. t) Ex
posteriore numo simul originem fascium
discimus. Nam Cosani Etruriae populus
sunt, unde fasces et pleraque alia magi-
stratum insignia sumpta esse, memoriae
prodiderunt SALLVSTIVS u), DIONYS. HALI
CAR

s) *Libr. II, cap. I.*

t) *Ad FLOR. libr. I, cap. 9, p. 85.*

u) *Catilin. cap. LI.*

CARNASSENSIS x) STRABO y), SILIVS ITA-
 LICVS z), et ELORVS a). Addi possent
 numi Aemiliorum, Calpurniorum, Cor-
 neliorum, in quibus modo sella curulis
 cum binis utrimque fascibus et securi-
 bus, modo consul togatus inter fasces
 consulares, immo et coronatos aliquan-
 do, conspicitur. Sed otium nobis hic
 fecit illustris SPANHEMIVS, b) qui hos
 numos tam praeclare exposuit, ut, si
 uerbum adderem, Iliada post HOMERVM
 scribere uelle uiderer.

De consulibus porro obseruat ROM-
 FONIVS c), *ne illi per omnia regiam
 potestatem sibi uindicarent, lege lata*
fa-

x) *Libr. III, cap. 84.*

y) *Libr. v, p. 220.*

z) *Lib. VIII, u. 486.*

a) *Libr. I, cap. 5.*

b) *De usu et praest. num. dis. x, pag.
 87, seq. tom. II.*

c) *L. 2, § 16, D. de orig. iur.*

factum esse, ut ab iis prouocatio esset, neque possent in caput ciuis Romani animaduertere iniussu populi, solum relictum esse iis, ut coercere possent, et in uincula publica duci iubere. Vulgo equidem iam a regibus prouocatum esse ad populum, ex notissimo Horatii Tergetini iudicio colligunt, eiusque sententiae magnos habent auctores CICERONEM apud SENECAM, d) FABIVM apud LIVIVM, e) et VALERIVM MAXIMVM. f) At ex ipsa Tulli Hostilii historia intelligimus, non prouocasse Horatium a rege, sed a duumuiris quaesitoribus, quos rex, *ne ipse tam tristis ingratiq[ue] ad uulgus iudicii, aut secundum iudicium supplicii auctor esset, creauerat, addita horrendi carminis lege: duumui[ri] perduellionem iudicent.* Si A DVVMVIRIS PRVOCARIT, prouocatione certato, uti rem refert LIVIVS g). De pro-

d) *Epist. CVIII.*

e) *Lib. VIII, cap. 33.*

f) *Libr. VIII, cap. I, exempl. I.*

g) *Libr. I, cap. 26.*

pronocatione ergo multo post, libera de-
 mum re publica, latae sunt leges, qui-
 bus et ius animaduertendi in caput ciuis
 Romani ademptum est consulibus, et ipsa
 coercitio tam arctis circumscripta limiti-
 bus, ut ne in terga quidem sceleratorum
 ciuium saeuire illis permetteretur. Pertin-
 ent sane eo leges, latae a P. Valerio Po-
 plicolo apud LIVIUM *b*), PLVTARCHVM *i*),
 DIONYSIUM *k*) ac deinde aliquoties relatae,
 ueluti a L. Valerio Poplicola anno V. C.
 CCCIII, *l*) a M. Valerio Coruo, anno
 V. C. CCCCLII, *m*) ac demum, semper
 in contrarium nitentibus, a M. Porcio
 Laeca, tribuno plebis, *n*) Et huus qui-
 dem legis Porciae insigne monumentum
 exstat numus gentis Porciae aeneus, cuius
iii

b) *Libr. II, cap. 8.*

i) *Poplic. p. 102.*

k) *Libr. v, p. 292.*

l) *LIV. libr. III, cap. 55.*

m) *Idem libr. x, cap. 9.*

n) *Idem, ibid.*

in aduersa parte est caput galeatum Romae, cum epigraphe: P. LAECA ROMA: in auersa cuius Romani stanti et prouocanti stans itidem magistratus manum imponit, stante a tergo lictore cum uirga, infra autem REVOCO. o) Habes ergo hic lictorem uirgis in corpus cuius Romani saeuire patum, habes magistratum, ad quem damnatus manibus porrectis prouocat, manum capiti imponentem, eumque ueluti in libertatem asferentem, ut uere idem hoc numo elegantissimo exprimitur, quod de lege Porcia scripsit LIVIUS p), eam solum pro tergo ciuium latam, graui poena, si quis uerberasset necassetue ciuem Romanum, sanxisse, immo et, quod a POMPO NIO nostro obseruatum est, lege lata factum esse, ut a consulibus esset prouocatio, neue possent in caput cuius Romani animaduertere iuiusu populi.

Quae

o) VRSIN. num. famil. p. 228.

p) Libr. X, cap. 9.

Quae idem POMPONIVS q) de origine cenforum, eorumque officio tradit, ea non aliunde accuratius, quam ex gentium Romanarum numis possunt illustrari, idque iam cum cura fecit EZ. SPANHEMIVS r). Quum enim cenforum esset censum agere, lustrum condere, equites lustrare, eosque, qui parum frugi essent exempli causa notare, ea fere omnia in numis exprimi animaduertimus. In numo enim gentis Liciniae figura quaedam hostata equum adducit, cui adscriptum P. CRASSVS M. F. s) in alio gentis Tulliae, quem in lucem protraxit VAILLANTIVS, t) similis fere figura est, cum lemmate: M. TULLIVS M. F. eoque numo memoriam gentis suae auctoris, Seruii Tullii, regis, renouare uoluisse uidetur Tullius, quem primum popu-

q) L. 2, § 17, D. de orig. iur.

r) De usu et praest, num. dis. X, p. 199, sequ. tom. II.

s) VRSIN. num. famil. p. 149.

t) Apud SPANH. ibid. p. 101.

populum Romanum in censum retulisse, et digessisse in clases et centurias, censumque et lustrum instituisse, nemo ignorat. Exstat etiam Claudii imp. numus, in quo imperator insidet sellae curuli, alius uero equum adducit, addito infra lemmate: CENSOR. u) Quae quidem numismata omnia lucem simul affundunt loco VLPiani, x) ubi mentionem facit eorum, *quī equo publico in causa publica transuehuntur*, de qua transuectione equitum solenni nuper, quidquid dici poterat, singulari disertatione accuratissime dixit uir eruditissimus, quem honoris causa nomino, IO. ERHARDVS KAPPIVS y). Porro lustrum a censore conditum ostendit numus gentis Postumiae apud VAILLANTIVM, z) in quo censor dextra uas

u) *Apud eundem* SPANH. p. 501.

x) L. 8, D. de in ius uoc.

y) *De transuect. equit.* Lipsiae, 1712
CCXXXIII, 4.

z) *De famil. Rom. tom. II, p. 312.*

uas, sinistra ramum iustralem praefert :
 quamuis ex inscriptione : M. POSTVM.
 ALBIN. L. PORC. CAPIT. II. VIR colligant
 uiri docti, denarium illum pertinere ad
 censum in municipio quodam uel colo-
 nia actum, siquidem et in his ac pro-
 uinciis censores fuisse, uiri docti iam
 pridem ex CICERONE, a) LIVIO, b) i-
 psisque uetustis marmoribus, c) pro-
 barunt.

Eodem modo et, quae de reliquis
 magistratibus diserit POMPONIVS, ex nu-
 mis possemus illustrare, nisi hunc labo-
 rem iam occupasset laudatus SPANHEMIVS,
 qui eadem disertatione decima de prae-
 toribus, aedilibus curulibus et plebeiis,
 quaestoribus et proquaestoribus, trium-
 uiris et quatuoruiris monetalibus, prae-
 fectis fabriun, itemque magistratibus ex-
 tra

a) *Pro Cluentio cap. 4; Verr. II, cap. 53.*

b) *Lib. XXVIII, cap. 15, et 37.*

c) *SPON. Miscellan. p. 169.*

tra ordinariis, ueluti dictatoribus, triumuiris rei publ. constituendae, proconsulibus, praetoribus, legatis pro consule et pro praetore, praefectis classi et orae maritimae accurate egit, nihilque eorum, quae ad eorum magistratum officium, potestatem ac iurisdictionem pertinent praetermisit, ut adeo haec disertatio simul ad titulos omnes pandectarum de officiis magistratum illustrandos in primis facere uideatur.

Quare, his omisissis, ad prudentum successione, quam POMPONIVS noster descripsit, prouehimur, uisuri, an iurisconsultorum etiam in numis exstet memoria. Quamuis enim eos ab obliuione facile uindicerent insignia ingenii monumenta, quorum uel rudera in fragmentis, a IVSTINIANO seruatis, hodie admiramur, et uere eorum quisque gloriari posse uideatur cum HORATIO:
d)

D 2

Exegi

d) *Libr. III, carm. od. xxx, u. 1; seqq.*

*Exegi monumentum aere perennius,
regalique situ pyramidum altius,
quod non imber edax, non aquilo
impotens,
possit diruere, aut innumerabilis
annorum series, et fuga temporum:*

iucundum tamen fuerit, et in aere spectare ueteris alicuius iurisconsulti faciem, maxime quum de doctissimorum illorum uirorum uita ac rebus gestis ueluti ex compacto sileant scriptores, eaque pars historiae litterariae et hodie in tanta litterarum luce minime omnium exculta ac perpolita sit. Et FVLV. quidem VRSINVS e) profert gentis Sulpiciae denarium, quem ad SER. SVLPICIVM, iureconsultum sine exemplo maximum, pertinere arbitratur. In eius enim aduersa parte caput uirile cernitur cum epigraphe: L. SER. VIVS RVFVS, in auersa duae figurae nudaae, at galeatae tamen, hastas decussatim

e) De num. famil. p. 267.

tim tenentes. Sed dubiam hanc doctissimi uiri coniecturam reddit praenomen *Lucii*, non quod eum alii *Publinm* uocare malint, (nam et horum non certior est, quam *FVLV. VRSINI*, diuinitio,) sed quod uiri doctissimi plane negent, *Sulpicio* nostro ullum aliud, quam *Seruii*, praenomen fuisse, quamuis alioquin plerosque ex gente *Serui*a duobus praenominibus usos esse, facile largiantur. f) Certe nusquam in uetustis monumentis uel *Publii* uel *Lucii* praenomen illi tribuitur, sed *Seruii* tantum, ac proinde, an in denario illo *ICTi* nostri uultum cernamus, non magis certo scimus, quam an aliquis ex eius filiis denarium hunc in maximi patris honorem signarit quod ut credamus, idem auctor nobis est *FVLV. VRSINVS* g) si forte prior sententia minus arrideat. Ac proinde,

D 3 si

f) *EV. OTTO de Ser. Sulpicio ICTo, cap. I, § III, p. 1559, Thes. Iur. Tom. V.*

g) *Ibid. p. 269.*

si dicendum quod res est, nullius adhuc iureconsulti ueteris numus, qui quidem indubiae fidei sit, prolatus est ab antiquariis. Solis autem incertis indulgere coniecturis, merito religioni nobis ducimus.

Multa post titulum de origine iuris in pandectis occurrunt de legibus, SCis, principumque constitutionibus, in quibus nos itidem non plane destituunt nuni ueteres. Saltim enim ad legum illustrandam historiam non mediocrem illi auferunt utilitatem. Non est, quod iam immoremur numis gentis Cassiae, in quibus templum Vestae, et sitella ac tabula cum litteris A. C. id est ABSOLVO et CONDEMNO cernitur, quorum tres elegantissimos dedit PVLV. VRSINVS. *b)* Vnusquisque enim intelligit, monumentum hoc esse legis tabellariae, latae anno V. C. CICLIII, a L. Casio Longino, tribuno plebis, qua cautum, ut iudices non uiua

b) De famil. Rom. p. 67.

uiua uoce dicerent sententiam, sed tabellis, litteris A. C. et N. L. notatis suffragium ferrent praeterquam in crimine perduellionis. *i)* Id uero monere abs re uisum est, VRSINVM eodem referre numum alium, cuius in aduersa caput Vestae, uti in reliquis; in auersa figura togata conspicitur, tabellam, cui A inscriptum, immittens urnae, cum litteris: LONGIN. III. V. Sed praeterquam quod urna haec cylindrica et sitellae, quam in reliquis eius numis obseruamus, plane dissimilis est, ne litteram quidem A in tabella illa deprehendit VAILLANTVS, sed litteram V, eumque aureum uidisse, exemplo eius numi integerrimo, aeri inciso probauit v. C. CHRIS. SIGISM. LIEBIVS.

k) Vnde et quae EZ. SPANHEMIVS *l)* ad illustrandum hunc numum attulit, cadunt omnia. Potius ergo in ea tabula

D 4

exhi-

i) CICERO *de Leg. Libri III, cap. 16.*

k) *Goth. num. cap. VI, § XI, p. 224.*

l) *Tom. II, p. 199.*

exhibetur Cassius aliquis, qui in comitiis pro tribu sua primum suffragium tulit, tabulamque, littera V signatam iniecit cistae, ut V illud significet VTI ROGAS. Cuius rei memoriam uel ideo dignam credere potuerunt Cassii, quae aere perenni ad posteritatem conseruaretur, quod fortassis tanta fuit huius uiri auctoritas, ut in eius sententiam reliqui ciues omnes suffragium darent. Quamuis enim occulta essent suffragia, quae per tabellas ferebantur, et hinc, teste CICERONE, *m) populo gratisima esset tabella, quae frontes aperiebat hominum, mentes tegebat, dabatque eam libertatem, ut, quod uellent facerent, promitterent, quod rogarentur: nullum tamen dubium est, quin uiris callidis et potentibus non defuerit occasio, aliorum uel emendicandi uel mercandi suffragia, atque ita de ferendis legibus conferendisque honoribus omnia suo arbitrio statueudi. Profert illustris SPANHEMIVS n) aliud exemplum*

m) Pro Planc. cap. VI.

n) Tom. II, p. 200.

plum legis, cuius memoria in denario gentis Papiæ seruatur. In eius enim parte antica uisitur Iunonis Sispitæ caput cum tabula, cui inscriptum: PAPI; in postica figura gryphi cum litteris: L. PAPIVS. Pertinet enim hic denarius ad legem Papiam de peregrinis, de qua nos alibi diximus. o) Ast paucis his exemplis ab illustri SPANHEMIO recensitis addi possunt bini alii denarii, alter gentis Coeliæ, alter Liciniæ. In priore enim, cuso a CALDO IIIVIRO antica sistit caput C. COEL. CALDI COS. et pone illud tabulam cum litteris L. D. p) in posteriore totus ritus ferendi leges tam eleganter et perspicue ob oculos ponitur, ut contemplatione dignissimus esse uideatur. Et numus quidem ille prior pertinet ad legem anno V. C. MCCCXXXVI, latam, a C. Coelio Caldo, qui et iudicio maiestatis,
D 5 quod

o) *Commentar. ad legem Iuliam et Papiam Poppaeam, libr. 1, cap. 1, p. 12. Amst. MCCCXXXVI, 4.*

p) *Apud VRSIN. de famil. Rom. p. 79.*

quod Cassius exceperat, tabellam dabat, et ut Popilium, quem perduellionis reum facere decreuerat, eo facilius opprimeret, nouam legem tabellariam ferebat, distribuebatque tabulas, quarum alteri L, id est, LIBERO; alteri D, id est, DAMNO erat inscriptum. q) Posterior uero in aduersa parte exhibet caput Romae galeatum, cum litteris ROMA; in auersa duas figuras per pontem euntes, quarum una tabulam a diribitore accipit, altera iam acceptam urnae uel cistae immittit, addita epigraphe: P. NERVA. r) Equidem quis ille sit Nerua, et utrum e Silia, an e Licinia gente prodierit, denique cur hunc leges ferendi ritum in numo suo expresserit, nescire me fateor cum ignarisimis, neque rem expediuerunt VAILLANTIVS s) et EZ. SPANHEMIVS. t) Nec

q) CIC. de Leg. libr. III, cap. 16.

r) VRSIN. *ibid.* p. 151.

s) De famil. tom. II, p. 423.

t) Tom. II, p. 192.

Nec uideo, quo fretus argumento illu-
stris SPANHEMIVS comitia potius centuria-
ta, quam tributa, in hoc numo uidere
sibi uisus sit. Siue enim leges ferrentur,
siue crearentur magistratus, utrumque
eodem ritu fiebat. Id uero extra o-
mnem dubitationis aleam positum est, in
hoc numo conspici *pontem, ouile uel
septum, diribitorem, cistam, et suf-
fragatores*. Solebant enim ciues laturo
suffragium *septis* uel cancellis includi,
quos *ouile* uocat LVCANVS u) uersu no-
tissimo :

Et miserae maculauit OVILIA Romae.

nec non alibi : x)

*SEPTORVMQVE nefas, et clausi prae-
lia campi.*

Vt uero eo minus dubitare possumus,
septa esse, quae in hoc denario expri-
mun-

u) Pharf. libr. II, u. 197.

x) Libro VII, u. 306.

muntur, non modo clathra ita sculpta sunt, ut in oculos incurrant, uerum etiam superius uisitur ouicula, uel aliud quodcunque animal domesticum, quamuis hoc in ectypo apud *URSINVM* omnino desit. In hoc septo singuli a diribitore accipiebant tabellas, quarum alterutram deinde euntes per pontes, id est, per tabulata angustiora, subitatio opere constructa, cistae immittebant. Hinc diremtis suffragiis dinumeratisque tabellis, facile apparebat, in utram partem populus esset procliuior. Qua de re accuratius egerunt *PAVLL. MANVTIVS*, *y)* *CAR. SIGONIVS*, *z)* aliique, qui antiquitates Romanas ex instituto descripserunt. Et iam demum intelligimus, cur lex fuerit Romanis, quam populus Romanus, rogante senatorio magistratu, ueluti consule, constituerit. *a)* *PLEBIS CITA*

y) *De Legib. p. m. 238, sequ.*

z) *De iure ciu. Rom. libr. 1, cap. 17.*

a) *§ 4 Instit. de iur. nat. gen. et ciu.*

CITA porro qua in re discreparint a LEGI
BVS, ex ipso iure nostro satis notum est.
Ne uero hic nihil nos iuuare uelle uide-
rentur, qui auro, argento, aeri flando,
feriundo praeerant, ii saltim loca, ubi et
leges ferri et plebiscita rogari consueue-
runt, nobis eleganter in uumis delineant.
Illis ferendis praecipue destinatum erat co-
MITIVM, quod una cum septis et aede Ve-
neris Cloacinae, et inscriptione: CLOACIN.
conspicimus in gentis Musfidiae denariis
apud VRSINVM. b) Haec quamquam mo-
do in comitio, modo alio loco habeban-
tur, praecipue tamen concionibus tri-
buniciis, quibus plebs ad nouas leges
iubendas incitari solebat, destinata erant
ROSTRA, *) in quibus et alii magistratus
COR-

b) *De famil. Rom. pag. 182.*

*) [Vide uiri, qui terrarum orbem, qua
litteris est cultus, eruditionis suae fama
impleuit, CHRISTIANI GOTL. SCHVVAR
ZII, praceptoris mei filii pietate aeta-
tem a me sancte colendi, disertat. *de*
rostris

concionari, honores auspicari, in leges iurare, et magistratum ponere consueuerant. Quum uero rostra alia essent *uetera*, alia *noua* uel *Iulia*: illorum figuram in numis gentis Lolliae, c) ex qua M. Lollius Palikanus supresae a Sulla tribuniciae potestatis restituentiae auctor fuerat; d) horum in Sulpiciae denariis conspicimus. e) Et in illis quidem sedile positum cernimus, ut appareat, quomodo e loco sublimi concionati sint tribuni: in his duo consules sedent, quasi agentes cum populo, et uel legem suadentes, uel diseredentes de re publica. Id quoque singulare est, quod in Palikani numo LIBERTATIS effigies et nocebulum deprehendimus.

rostris fori Romani loco concionibus solenni, respond. CHRISTOPH. CAROLO FABRICIO, Norimbergense. Altorphii, ∞ MDCCXXXV, 4.]

c) VRSIN. *ibid.*

d) ASCON. PAEDIAN. *in diuinat.*

e) VRSIN. *ibid.* p. 270.

dimus. In ueteribus enim rostris quam maxime regnabat libertas, adeo ut tribunus plebis ex illo loco saepe in maximos magistratus non modo acerbissima oratione inueherentur, sed et eos, consiliis suis obnitentes, in uincula duci iuberent. Vnde rostra βῆμα τὸ ἐλευθέριον, seu *libertatis tribunal*, uocari a DIONE CASIO, f) iam] VRSINVS et SPANHEMIVS g) obseruarunt.

Sed haec quidem de legibus et plebiscitis dicta sufficiant. De Senatusconsultis enim nihil est, quod ex numis addamus, nisi quod numos etiam ipsos ex SC. cufos esse, ipsi numi indicent, in quibus frequentissime occurrunt litterae SC. At de principum constitutionibus quaedam dicenda supersunt, hic non omnino praetereunda. Ius constitutionibus leges ferendi ius nostrum arcescit a lege regia, qua populus Romanus Imperatori et in Imperatorem omne imperium

f) *Libr. XXXXV, p. 286.*

g) *Tom. II. p. 190.*

rium suum et potestatem contulerit. *b*) Qualis sit illa lex regia, magnopere inter se omni tempore disceptarunt iureconsulti, nec defuerunt, qui secantes nodum, quem soluere non poterant, ipsam legem nullam, nisi in Triboniani cerebro, praesidium habere existimarent. Sed horum sententiam satis superque profligarunt uiri docti, et maxime IO. FRID. GRONOVIVS, qui inter primos in uiam reduxit iureconsultos errantes, et uix habentes ubi consisterent. Nimirum Senatus populusque Romanus primum in Augusti, deinde eius successorum, honorem, in primis, quoties hi auspicabantur imperium, permulta decernebat, quae ad eorum potestatem atque imperium pertinebant. Ea decreta uel SCA deinde coniunctim legis regiae nomine uenerunt, ut recte dicere possis, legem regiam nihil aliud esse quam formulam imperii, potestatisque, imperatoribus paulatim delatae

b) § 6, *Inst. de iur. nat. gent. et ciu.*
l. 1, pr. *D. de const. princ.*

latae a senatu populoque Romano. Et ad huiusmodi decretum procul dubio pertinet numus Augusti, a MEDIOBARBO *i*) et CAROLO PATINO *k*) editus, cuius in parte antica est caput Augusti cum perigraphie: DIVVS AVG. SC. in postica figura consulari habitu, insidens sellae curuli, orbem sinistra, (qui tamen in ectypo PATINI non conspicitur,) dextra ramos oliuae gestans, cum titulo: CONSENSV SENAT. ET EQ ORDIN. P. Q. R. Quum uero orbis, ipsumque hominis schema imperium summum belli pacisque tempore significet: numi non alius potest esse sensus, quam imperium summum in Augustum collatum esse *consensu senatus, et equestris ordinis, populi que Romani*, quae ipsa, ut uidimus, est legis regiae definitio. Tales plures sunt numi reliquorum Imperatorum, ubi modo Imperator et Roma coniunctim exhibentur, modo

i) Numism. Imp. Rom. p. 44.

k) Numism. Imp. p. 40.

E

modo haec illi sese ueluti deuouere uideatur, ut dubitare non possis, quin eodem pertineant: at iis, promissae breuitatis memores, iam non immoramur. Quare ad iura potius personarum statumque hominum progredimur, secundum quem alios liberos, alios seruilis conditionis, alios ciues, alios peregrinos, denique alios sui, alios alieni iuris esse, nouimus. Et seruorum quidem tam misera erat conditio, ut eorum uix rationem in numis habuerint Romani. At manumissionis tamen ritum inde quodammodo posse illustrari arbitramur. Exstant sane numi Neruae 1) aliorumque, in quibus femina, decore uestita dextra pileum; laeua baculum, longiorem modo, modo breuiorem tenet, cum perigrapha: LIBERTAS PVBLICA. Iam quidem non ad priuatorum, sed ad ipsius rei publicae, libertatem pertinere haec numisma-

1) CONST. LANDI *num. select.* p. 56;
LAUR. BEG. *in Flor. libr.* I, cap. 9,
pag. 84.

mismata, ex ipsa inscriptione satis unusquisque intelligit: at hanc tamen iis symbolis adumbrati obseruamus, quibus priuati utebantur in manumissionibus. Fiebant hae per uindictam, id est, per baculum, quem et *festucam* uocat PLAVTVS *m*)

Quid? ean, ingenua, an FESTVCA facta e serua libera est.

nec non PERSIVS: *n*)

Hic hic, quem quaerimus, hic est non ita FESTVCA, licetor quam iactat ineptus.

Et talem festucam uel uindictam sinistra praeferre libertatem existimo, non sceptrum, tanquam signum imperii, quod uidere sibi uisus est LAVR. BEGERVS, *o*)
nec hastam, pro qua gestamen illud habuit

E 2

m) *Mil. glorios. act. IIII, sc. I, u. 13.*

n) *Sat. v, u. 174.*

o) *Ad Flor. p. 54.*

buit CONST. LANDVS, p) quum posteriora illa ad libertatem non pertineant, nec cum ea quidquam habeant commune, uindicta uero uel festuca symbolum sit, libertati conuenientissimum. Id quod et de pileo, quem dextra tenet libertas, dicendum est. Quum enim, raso in templo Feroniae capite, pileum sumere solerent libertini, ceu patet ex loco FLAUI: q)

*Vt ego hic hodie RASO CAPITE cal-
uus capiam PILEVM.*

ubi exquisita sunt, quae notauit TAVEMAN-
NVS: libertati etiam publicae non aliud
symbolum putabant conuenientius esse,
quam pilei, adeo ut Brutus alisque Caesa-
ris percussores non modo pileum cum
duobus pugionibus in numis signarint,
ut, rem publicam a se in libertatem asser-
tam, ostenderent, r) sed et pileum ha-
sta

p) *Sel. numism. p. 57.*

q) *Amphitr. act. I. sc. I, u. 306.*

r) *URSIN. de famil. Rom. p. 142, 263.*

sta per urbem circumtulertnt, populum-
que ad pileum tanquam ad libertatem,
uindicarint. Qua de re APPIANVS: s)
Οἱ δὲ σφαγεῖς τὰ ἱμάτια ταῖς λακαῖς ὡς
περ' ἀσπίδας περιπλεξάμενοι καὶ Ἰυρᾶνον
ἀνελεῖν καὶ τὰ ξίφη μετὰ τοῦ ἀματος
ἔχοντες, ἐβοηθόμενον βασιλέα καὶ τύραν-
νον ἀνελεῖν, καὶ πῖλον ἦς ἐπὶ δόρα-
τος ἔφερε, σύμβολον ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ.
Percussores autem eius togis circum lac-
uas manus obuolutis uice clypei, cruen-
tos gladios tenentes currentesque uocife-
rabantur, regem et tyrannum se occi-
disse, praeferente quadam in hasta pi-
leum recuperatae LIBERTATIS INSIGNE.
Ceterum et Feroniae Deae, cuius in fa-
no caput radere pileumque sumere sole-
bant libertini, caput, si uidere gestis,
habes in numis gentis Petroniae apud
VRSINVM, t) ubi de sacris et cultu eius
apud Sabinos plura uir hic doctissimus
obseruauit. Quae de iure ciuitatis ex
E 3 nu-

s) *De bello ciuili, libr. II, p. 503.*

t) *Ibid. p. 205.*

numis obseruari poterant, ea omnia in praeclaro atque aeterno opere de orbe Romano occupauit laudatissimus EZ. SPANHEMIVS, ubi et insignem istum Antonini Pii numum in cuius auersa parte intra coronam lauream legitur: S. P. Q. R. AMPLIATORI CIVIVM erudite exposuit, nec eum ad celebrem LEG. XVII. DIG. DE STATV HOMINVM, quo Antonini beneficio omnes, qui in orbe Romano sunt, ciues Romani effecti esse dicuntur, pertinere, ita demonstrauit ut otium aliis fecisse uideatur. u) Itaque potius ad statum familiae prouehimur, ad quem et ADOPTIO pertinet, et EMANCIPATIO de qua singularem in Digestis titulum extare nouimus. Et adoptionis quidem monumentum insigne habemus in numo aureo Neruae, quem ex ineditis GOLZII schedis extulit EZ. SPANHEMIVS. x) In eo enim Nerua Imp. Traiano paludato dex-

u) *Orb. Rom. Exerc. II, cap. I, II7, sequ.*

x) *Not. ad Iulian. orat. I.*

dextram porrigit, adscripto uocabulo: AD
OPTIO. Equidem quo ritu priuati et
arrogarint, et adoptarint, ipsa iura nostra
fatis docent. At uix horum quidquam
post Neronem obseruarunt principes,
qui sufficere existimant si consensum
adoptantis et adoptiui quocunque modo
exprimerent. Quumque iunctae dextrae
consensum uel maxime indicent: saepe
hoc solo ritu utebantur. Sic de Galba
memoriae proditum est, eum Pisonem
non ut priuatum lege curiata, et apud
Pontifices, sed exemplo Augusti ex more
militari, quo uir uirum legit, adoptasse,
ac proinde *apprehensa Pisonis manu* eum
sibi filium esse iussisse. y) Sufficiebant
nimirum principibus iunctae manus, non
modo quod dextra amoris et fidei signum
esse, ceu suspicatus est uir doctissimus,
peritissimusque iurisprudentiae symboli-
cae, EV. OTTO, z) sed et quia con-
E 4 fen-

y) TACIT. *Hist. libr. I, cap. XV, seqq.*
SVETON. *Galb. cap. XVII.*

z) *Iurispr. symbol. Exerc. III, cap. II.*

sensus in idem placitum signum luculentissimum, et apud omnes peraeque gentes receptum sunt iunctae dextrae: in arrogatione uero nel maxime necessarium uidetur, teste CAIO nostro, *a) ut et is, qui adoptat, interrogetur, an uelit eum, quem adoptatus sit, iustum sibi filium esse? et is, qui adoptatur, an id fieri patiatur?* Sunt etiam numi, qui effectus adoptionis, quales in iure nostro describuntur, praeclare illustant. Participes adoptiui fiebant iurium agnationis, *b) imaginum, nobilitatis patriciae, sacrorum, c) successioneis, d) et, ut paucis dicamus, aequae iusti erant filii, ac si ex adoptante eiusque matrefamilias essent nati. e)* Pleraque huius generis ex numis

a) L. 2, pr. D. de adopt. et emanc.

b) L. 23, D. eod.

c) L. 13, D. eod. PERIZON. Trig. disert. p. 83.

d) § 2, Inst. de legit. agn. success.

e) GELL. Noct. Attic. libr. v, cap. 19.

mis discimus. Adoptivus enim et adoptiva sese adoptionis filium filiamque, immo et nepotem neptemue eius, quo patre adoptans usus fuerat, appellabant. Talis sane est Hadriani Imperatoris numus, quem ex illustribus FAUCAULTI cinnmeliis extulit HARDVINY *f*) in quo Imperatoris capiti adscribitur: ATT. K. NEP. ΤΙΩ ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΣ, id est, *Imperator, Caesar, Neruae nepos, (νιωνος) Traianus, Hadrianus.* Adeo verum est, adoptionem iura agnationis nomenque adoptivis tribuisse. Facile enim ius imaginum ad adoptivos pervenisse, ex numis probari potest, quorum unum vel alterum tantum hic afferre iuvat, puta unum Drusii, Tiberii et Agrippinae filii, qui quum familiam Iuliam non nisi ex patris adoptione attingeret, Venerem tamen, unde genti Iuliae origo esse credebatur, et quidem Paphiam expressit in numo apud CAR. PATINVM: *g*) et ipsius Augusti,

E 5

f) *Sest. Opp. p. 758.*

g) *Numism. Imp. p. 62.*

fli, qui quamvis ex Octavia gente es-
 set, adoptatus tamen a Caesare ipse
 quoque Aeneam, Anchisen cum penati-
 bus exportantem, et Iulum pone sequen-
 tem, in numo apud eundem PATINVM
 b) exhibet. In EMANCIPATIONE uetere,
 cuius ritum accuratius descripsit CAIVS
 iureconsultus apud BOETHIVM, i) non
 postremae erant partes *libripendii* et *an-*
testati, quorum ille aeneam libram te-
 nebat, in quam pater fiduciarius nu-
 mum sestertium proiiceret: hic praesen-
 tes testes, tactis auriculis, rei meminis-
 se iubebat: uterque ritus ex ueteribus nu-
 mis quodammodo potest illustrari. So-
 lebant ueteres non numerare numos,
 sed appendere, uti ipsae loquutiones
 Latinae: *expendere numos*, *expensum*
ferre, *compensare*, *pendere sumtus*, k)
appendere dotem, l) quippe ab antiquo illo
 ritu

b) *Ibid.* p. 37.

i) *Ad Top. Cic. cap. III.*

k) *L. 52, § 15, D. pro soc.*

l) *L. 34, D. de iure dot.*

ritu deductae, satis superque docent. Hinc in aerario asseruabantur pondera publica, quibus Quaestores in appendenda pecunia uterentur, qualia praeter THOM. REINRSIVM *m*) edidit LAVR. BEGERVS, *n*) cui et numos debemus, quorum in uno uirgo stolata iustitiae et aequitati, qualis in numis cernitur, per omnia similis dextra libram tenet, laeua cornu copiae, cum epigraphe: SACRA. MONET. AVGG. ET CAESS. NOSTR. P. Q. R. in altero tres huiusmodi figurae conspiciuntur cum lemmate: MONETA AVG. S. C. ut inde, quales fuerint ueterum librae, quas libripendes manu tenebant, unusquisque perspicere possit. Ad *Antestati* officium illustrandum uel maxime pertinerent numi, quorum mentionem fecit MVRETVS, *o*) si illos ab ullo eorum, quos consulere licuit,

m) *Inscrip, Class. II, n. 56.*

n) *Ad Flor. libr. I, cap. XIII.*

o) *Lib. XII, Var. Lect. cap. v.*

cuit, scriptorum delineatos uidissem. Refert enim, se uidisse numos, in quibus quis alteri aurem uelleret, adscriptus litteris MNHMONETE. Id tamen uiro tam candido eo facilius credimus, quo magis constat, exstare gemmas eiusdem uel non absimilis χαραγματος, quarum mentionem faciunt IAC. PÆVARDVS, p) IUSTVS LIPSEVS q) et CAR. SPONIVS. r) Solebant enim, qui antestabantur, alterius tangere auriculas, in quibus ueteres memoria ueluti sedem ac domicilium tribuerant. PLINIUS: s) *Est in aure ima memoriae locus, quem tangentes antestantur.* Et HORATIUS: t)

Casus

p) *Ad Leg. XII, Tab. cap. v.*

q) *Lib. III, Epist. quaest. cap. 26.*

r) *Miscellau. erud. antiqu. p. 297.*

s) *Lib. XI, hist. nat. cap. 45.*

t) *Serm. libr. I, sat. VIII, u. 74.*

*Casu uenit obuius illi
aduersarius: et quo tu, turpissime?
magna
exclamat uoce: et licet antestari?
ego uero
oppono AVRICVLAM.*

Sed et alibi obseruauimus, CLEMENTEM ALEXANDRINVM u) inter ritus testamentarios, (nam et testamenta per aes et libram, seu mancipationem condebantur,) recensere etiam ὠτων ἐπιφώσεις, uel *aurium tactiones*. Quare hi numi, quos se uidisse refert MVRETVS, non modo ad emancipationem, sed et in ius uocationem, et testamenti factionem illustrandam pertinerent, si exstarent, quia in his omnibus negotiis antestari solebant, qui praesentibus denunciabant testimonium.

Hanc

u) *Strom. libr. v, p. 575.*

Hanc iurisprudentiae partem, quae de statu hominum agit, sequitur tractatus de rerum diuisionibus, in quo se amplissimus aperit campus, in quo excurrere posset industria nostra, nisi pleraque et iis nota essent, qui alioquin his deliciis non magnopere delectantur. Res esse uel *diuini* uel *humani iuris*, illasque in *sacras, religiosas et sanctas* diuidi, nemo ignorat. Iam si quis, quales apud Romanos fuerint res sacrae, coram dispicere uelit; ei numismata ueterum innumera ostendent templa, aras, deorum dearumque simulacra, instrumenta, quorum in sacris usus erat, ipsaque sacra et sacrificia, et, ut paucis dicamus, quae ad sacra et religionem Quiritium pertinent omnia, muros praeterea et portas, rogos denique et ustrinas, quarum iucundum spectaculum est in numis, in memoriam consecrationum Augustorum et Augustarum cunis, apud VAILLANTIVM, SPONIVM, OISELIVM, BIAEVM DV CHOVL aliosque, ex quibus hanc earum descriptionem texiit IOAN.

BVRCH.

BVRCH. MENCKENIVS : x) *Aptissimum
consecrationis symbolum est ipse rogas,
sic*

x) *De Augg. Augustarumq. consecratione
ex numis illustr. dis. § x. Lipsiae,
∞ MDCLXXXIII, 4 : recusa est inter
eiusdem disertatt. acad. dec. cum au-
ctoris uita a Ioan. Erhard. Kappio
edit. Lipsiae, ∞ MDCCXXXIII, 4, pag.
I - 41.*

[CHRISTIANI CNORRII disertat.
*de antiquis Romanor. numismatib.
consecrationem illustrantibus. Lipsiae,
∞ MDCLX, 4. GRVBELII dis. de
consecratione principum, et GEOR-
GII PICTORII LL. tres apotheo-
seos tam exterarum gentium, quam
Romanorum. Basil. ∞ MDLVIII. HAV-
SOTTERVS de consecrationis origine,
causis et ritibus apud Romanos. Schleu-
sing. ∞ MDCCXXXVIII. IOANN.
DAN. SCHOEPFLINI, eruditi atque
elegantis ingenii uiri, tractat. historic
de*

*sic dictus, quod in illo Dii Manes ro-
 gentur. Superfunt enim hodiernum in
 numis exactissima rogi exempla, in qui-
 bus et structurae genus et ornamenta alia
 perspicere accurate possunt, quae persun-
 ctorie tantum HERODIANVS libr. IIII,
 cap. 2, atque DIO CASSIUS libr. LVI
 delinearunt. Tabulata singula, quorum
 quatuor aliis, aliis quinque imponuntur,
 sunt quodam a se discrimine distincta,
 ita quidem, ut secundum primo, ter-
 tium secundo, et sic deinceps usque ad
 summum sit contractius. Supremum enim
 omnium est minimum, ipsum lectum,
 in quo recondita erat cerea defuncti
 imago, sui ambitu complectens, cuius
 in fine faces non nunquam ardentes por-
 riguntur, quorum tamen loco aliquan-
 do genios e ligno efformatos substitui ui-
 deas. Quid autem per currum cum bigis
 aut quadrigis in suprema rogi parte con-
 spi-*

*de apotheosi, s. consecratione Impp.
 Romanorum. Argenttorati, ∞ 13
 CCXXX, 4.]*

Spicuum indicetur, haut facile diuina-
uerim. — — Quam ob rem currum
et quadrigas pro indicando animae in
coelum transportatione in numis depin-
gi cum OCCONE crediderim. Si quis
deinde rerum communium, publica-
rum, et ad uniuersitates pertinentium
imagines et symbola contemplandi cupi-
ditate quodam tenetur, eius sitim faci-
le explebunt tot insignes atque elegantis-
simi numi, in quibus maria, litora ma-
ris, flumina, portus, curiae, basilicae,
theatra, similiaque opera elegantissime de-
pinguntur. Vt seruemus institutum, et
uel specimine quodam usum rei uumariae
et hic ostendamus: neminem ignorare
arbitramur, occasione § II, INSTIT. DE
RER. DIVIS. et notissimae LEGIS VIII DIG.
DE LEG. RHOD. DE IACTV acriter disce-
ptatum esse inter uiros doctos, utrum
Romani mare pro re communi omni-
unque exposita usibus habuerint, an
illud in dominio suo esse crediderint?
Prius in iure nostro passim affirma-
tur,

F

tur,

tur, *y*) atque inde colligitur, licere omnibus in mari navigare, et piscari, *z*) immo et illius partem, molem seu pilam iaciendo occupare, *a*) aequè in litore tanquam in fundo communi pro lubitu aedificare, *b*) modo ne haec omnia impediunt alios, usumque maris publicum reddant deteriorem. *c*) At iidem ideo non negarunt, mare et litora maris tanquam rem nullius posse occupari, idque uel ex loco PAVLLI *d*)
tam

y) § 2 *Instit. de rer. diuis. L. 2, § 1 D. eod.*

z) *L. 4 l. 5 § 1 D. eod. l. 14 D. de acqu. rer. dom.*

a) *L. 30, § ult. D. de acqu. rer. dom. l. 52 § ult. D. de act. emt.*

b) *L. 4 D. ne quid in loc. publ.*

c) *L. 3 l. ult. D. eod. l. 50 D. de acqu. rer. dom. l. 1 § 18 de nou. op. nunciat. l. 24 D. de damn. inf.*

d) *L. 14 D. de iniur.*

tam luculenter demonstratur, ut testimonium illud et GROTIUS, acerrimo libertatis maris defensori confessionem de proprietate maris, quâ occupari potest, occupatumque est extorserit: e) ut iam non dicam de testimoniis aliis, ex libris nostris magna cura conquisitis a IO. SELDENO, f) aliisque quae ex uetustis auctoribus post SELDENUM depromunt IAC. GOTHOFREDUS, g) et illustris a BYNKERSHOEK h) qui et marino protulit ex VVHELERO i) in quo Imperator appellatur *δεσπότης γῆς καὶ θαλάσσης*, *tersae marisque dominus*. Quem-
 F 2 admo-

e) BYNKERS. *de dom. mar. cap. VIII,*
 p. 409.

f) *De mari clauso Libr. I cap. XXIII,*
sequ.

g) *De imp. mar. cap. XII pag. 68, sequ.*

h) *De dom. mar. cap. VIII, p. 395.*

i) *Itiner. Graec. Part. I, libr. I, p.*
 213.

admodum ergo inde luculenter demonstratur, nihil obtitisse illam communio-
nem, quam mari ex iure naturae et
gentium tribuerint iureconfulti, quo mi-
nus illud occupari a populo mari potente
possit, et re ipsa a Romanis occupatum
et in dominium suum redactum esse
faterentur: ita argumentum hoc prae-
clare illustrant bini gentis Corneliae nu-
mi, quos post FVLV. VRSINVM k) elegan-
tissime delineatos dedit LAVR. BEGERVS.
l) Is in aduersa parte sistit caput dia-
demate cinctum, afficto sceptro, cum
litteris c. P. R. quamuis VRSINI ectypus
rectius pro C, exhibeat G, ut litterae
hae signent uerba: *Genius Populi Ro-
mani*: in auersa sceptrum laurea orna-
tum, orbem terrarum mari circumda-
tum, ad temonem, infra CN. LENT. Q.
et in altero LENT. CVR. * FL. in me-
dio EX SC. Prior ergo Cn. Lentulus
Quaestor fuit, quando hic numus eu-
sus

k) *De num. famil. Rom. pag. 85.*

l) *Tbesaur. Brand. Tom. II, p. 550.*

lus est, posterior *CVRATOR*, * id est, *denariorum flandorum*: quamuis quum plures Lentuli Cnei praenomen tulerint, uix ostendi possit, quis ille sit, cuius nomen in hoc denario legimus. Ut-
cunque uero sese res habeat: non potuisset sane dominium orbis, uel terrae marisque, quod sibi populus Romanus arrogabat, elegantius adumbrari, quam emblemate, quod in numo hoc gentis Corneliae conspiciamus. Genius populi Rom. ipsum populum Romanum significat: Sceptrum et corona florentissimi imperii in terras, gubernaculum imperii maritimi symbola sunt, quamuis et *sceptrum* ad maris imperium referat *OPPIANVS*, m) dum ad Antoninum Caracallam.

Σοῖς μὲν γὰρ ὑπὸ σιχῶστροισι δά-
λασσα
εἴλεται, καὶ φύλα ποσηδάωνος ἐναύ-
των.

F 3

Tuis

m) *Halieutic. libr. III, init.*

*Tuis enim sub sceptris mare
uoluitur et greges Neptuni incolarum.*

Denique ne quid ignoret, quid imperio suo contineant Romani, medium locum inter sceptrum et teinonem uel gubernaculum obtinet orbis mari circumdatus: adeoque eo symbolo uere exprimitur, quod scribit APPIANVS: *n*) Ὅτι Ῥωμαίοις ἀπὸ τῆς δύσεως καὶ τοῦ πρὸς ἑσπέραν Ὠκεανοῦ, ἐπὶ τὸ καύκασον ὄρος, καὶ ποταμὸν Εὐφράτην, καὶ εἰς Αἰθιοπίας τοὺς ἄνω δι' Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίαν ἐπὶ τὸν εἶων Ὠκεανὸν ἡ ἀρχὴ διεξέρχεται. Καὶ ὄρος ἐστὶν αὐτοῖς ὁ Ὠκεανὸς ἀρχομένον τῆς καὶ δυομένου τοῦ θεοῦ. Δαλάσσις τῆς πάσης ἡγεμοίεουσι τοῖς ἐν τὸς αὐσῆς, καὶ νήσων ἀπασῶν, καὶ ἐν τῷ Ὠκεανῷ Βρεττανῶν. *Siquidem Romani ab occidentali oceano ad Caucasum montem et fluuium Euphratem, et Aethiopas, qui sunt supra Aegyptum et Arabiam, usque orientalem*
oce-

n) Proefat. pag. 5, edit. STEPHAN.

*oceanum imperant, atque ita ab occa-
su ortuque solis clauduntur oceano, ma-
ris quoque mediterranei totius tenent
dominium, et insularum omnium, at-
que etiam in oceano Britanniae. Sed
quid hoc tam splendidum symbolum ad
Cornelios, et maxime ad Lentulos?
Quamuis enim uictoria Romanorum ar-
ma longe lateque circumtulerint Corne-
lii: ea tamen laus maxime Scipiones,
Coscos, Merulas et Sullas pertinet, et
ne horum quidem ullus rebus quantum-
cumque praeclare gestis uidetur effecis-
se, ut Romani uel uniuersi orbis terra-
rum, uel saltim terrae marisque impe-
rio per plerasque cultiores Europae,
Asiae, Africaeque partes potirentur:
tantum abest, ut Lentulorum quisquam
hanc laudem iure tribuere potuerit ma-
ioribus suis. Itaque non dubito, quin
auctor huius numi, quisquis fuerit,
gentis suae fata exprimere uoluisset.
Percrebuerat enim in gente Cornelia fa-
ma, contineri libris Sibyllinis tres Cor-
nelios Romae rerum potituros, ac pro-*

inde praefuturos esse orbis imperio. Id quod ad se traxisse P. Lentulum Suram, coniurationis Catilinae locum, ita refert SALLUSTIUS: o) *Eadem Galli fatentur, ac Lentulum dissimulantem coarguunt praeter litteras sermonibus, quos habere solitus: Ex libris Sibyllinis regnum Romae tribus Cornelii portendi: Cinnam atque Sullam antea: se tertium, cui fatum foret: praeter ea ab incenso Capitolio illum esse uicesimum annum, quem saepe ex prodigiis haruspices respondissent bello civili cruentum fore.* Quam spem Lentulo factam nec PLUTARCHUS p) dissimulat. Iam si ea opinio fortassis Corneliorum animos, uti fieri solet, persuasit: quid mirum, si Lentulorum aliquis spes suas ambitione donarit, et gentis suae denariis ueluti in antecessum iactarit illud a fati destinatum orbis imperium?

Doctri-

o) *Catilin. cap. xxxvii.*

p) *In Ciceron. pag. 369.*

Doctrinam de *iure rerum* in Pandectis nostris excipit illa, quae ad *iurisdictionem* pertinent. In hac iurisprudentiae parte quam multa nobis numi praesidia sufficiant, quibus tituli de officiis magistratum non modo illustrentur, verum etiam explicentur, iam illustris SPANHEMIVS ostendit. Quamobrem pauca quaedam, quae ad doctrinam de *iurisdictione* eo rectius intelligendam comparata sunt, addere iuuabit. Nihil est, quod magis crucem figat iureconsultis, quam illud iurisdictionis et imperii discrimen, quod leges nostrae inculcant, in quo explicando quum toti sint viri doctissimi, semper tamen aliis relinquunt, in quo aestuent, quodque uellicent, ut uix, ubi pedem figant, habere uideantur. At imperium merum et mixtum, ipsamque iurisdictionem signis suis praecclare discernunt numi ueteres Romanorum. Iurisdictionis enim symbolum est sella curulis cum bilance et cornu Amaltheae, quale exhibent denarii gentium Flaminiae, Fulviae, et Liciniae

F § apud

apud SPANHEMIVM q) et FVLV. VRSINVM :
 r) imperii mixti sella curulis cum sex
 utrinque fascibus sine securibus , qualis
 occurrit in duobus numis gentis Liui-
 neiae, eruditae explicatis a laudato SPAN-
 HEMIO: s) imperii denique meri sella
 curulis , et utrinque fasces cum illigatis
 securibus , quale symbolum habes in nu-
 mo gentis Furiae apud CAR. PATINVM,
 t) alteroque gentis Mamiliae apud VAIL-
 LANTIVM. u) His uero symbolis quid
 reperiri posset rei conuenientius? *Sella
 curulis* inter praecipua magistratum in-
 signia fuit , quae testibus LIVIO, x) FLO-
 RO

q) *De usu et praest. num. Tom. II, p.*
 104.

r) *Numism. fam. p. 152.*

s) *Ibid. p. 107, sequ.*

t) *Ibid. p. 117.*

u) *Num. famil. Rom. Tom. I, pag. 474.*

x) *Libr. I, cap. VIII.*

RO *y*) et MACROBIO *z*) ab Etruscis acceperunt Romani, ac proinde *curule ebur* pro dignitate potestateque magistratuum maiorum accepit HORATIVS, *a*) dum cecinit:

Cuilibet hic fascas dabit, eripietque

CVRVLE

importunus EBVR.

Libra, ceu iam supra observavimus, officium ius suum cuique tribuendi, adeoque iurisdictionem; *cornu* denique *copiae* fructus uberrimos qui ex illa potestate iuris dicendi, si quis ea sancte ac religiose usus sit, ad rem publicam perveniunt, significat. Ergo hoc ipsum symbolum in numis viuis veluti coloribus depingit rem, in sensu alioquin haud incurrentem, puta iurisdictionem,

eo-

y) *Libr. I, cap. v.*

z) *Saturn. libr. I, cap. VI.*

a) *Libr. I, epist. VI, u. 52.*

eoque signo demonstrat, iurisdictionem esse potestatem causas cognoscendi suumque cuius addicendi, iure magistratus competentem. Nec minus luculentet fascēs cum securibus merum illud imperium, quod in potestate gladii uel animaduertendi in facinorosos homines consistebat, b) uidentur adumbrare. Quoties enim supplicium more maiorum a facinorosis sumebant magistratus: toties uirgis caesos securi percuti iuebant, c) Id uero perspicue ostendunt fascēs et securēs, qui initio urbanis, ac postea provincialibus saltim magistratibus, tanquam signum potestatis animaduertendi suppliciumque more maiorum sumendi praeferebantur. Quemadmodum ergo sub imperatoribus gladius erat imperii meri insigne, ac proinde de *Plautiano* scribit HERODIANVS: d) *Προνομία τῆς ἀντιξίφου,*

b) L. 3, D. de iurisdic.

c) SALLVST. *Catila. cap. LI.*

d) *Libr. III, cap. XI.*

ἔϊφος καὶ πᾶν τὸ ἀξιωματικὸν σχῆμα ἔφερε
μόνος. *Ensem praeterea gestabat cetera-
que omnia supremæ dignitatis insignia:*
ita libera adhuc re publica eundem usum
praestabant fasces cum securibus. Et quem-
admodum tum securi caedebantur, in
quos animaduerti iubebant magistratus:
ita sub Imperatoribus illi fere gladio
subiiciebantur, et hinc diserte monet
VLPIANVS, e) *animaduerti oportere
gladio, non securi, uel telo, uel fu-
sti, uel laqueo, uel alio modo.* Quod
adeo extra omnem dubitationis aleam
positum est, ut uel ideo maxime Anto-
ninus Caracalla obiurgaret milites, qui
in Papinianum animaduertere iussi, eum
gladio percusserant, diceretque *Gladio
te exsequi oportuit meum iussum.* f)
Qua de re solida et bonae frugis ple-
nissuna sunt, quae mouerunt PETR. EA
BER,

e) L. 8, § 1, D. de poen.

f) SPARTIAN. Carac. cap. IIII.

BER, g) IVST. LIPSIUS, b) et IS. CA
 SAVBONVS, i) Denique et imperii mix-
 ti nullum aliud erat signum evidentius,
 quam fasces sine securibus a lictoribus
 praelati. Sicuti enim illud gestamen,
 ipsique lictores monebant obuios, prae-
 torem aliosque maiores magistratus posse
 aliquem coercere, et iubere in car-
 cerem duci: k) ita simul illis exime-
 bat securium terrorem, satis quippe
 uel ipso fascium conspectu edoctis, ad
 animaduersionem illam, quae securi uel
 gladio fieri solet, non pertingere prae-
 torum potestatem, sed ei solam iurisdic-
 tionem cum imperio mixto ui magistra-
 tus competere.

Se.

g) *Semestr. Libr. I, cap. IIII.*

b) *Ad TAC. annal. Libr. IIII, cap.
 67.*

i) *Ad SVET. Aug. cap. XV.*

k) *L. 2, D. de in ius uoc.*

Sequitur iam doctrina de *in ius uocatione*, quam mirifice illustrant uetera numismata. Inde enim ritum antestandi, inde et transuectionem equitum, ob quam alterum in ius uocare non licebat, discimus, ceu nos iam supra meminimus obseruare, iam tantum quaedam ad illustranda CAII l) et PAVLLI m) nostri fragmenta pertinentia, adiciamus. Ait CAIUS, *plerosque putasse, nullum de domo sua in ius uocari licere, quia domus tutissimum cuique refugium, atque receptaculum sit, isque, qui inde in ius uocet, uim inferre uideatur.* Ad-dit PAVLLVS nouam ac tertiam rationem, *quia satis poenae subire uideatur is, qui latitet et non defendatur, dum aduersarius in possessionem bonorum eius mittatur.* Denique uterque limitibus quibusdam hanc regulam circumscribit, monetque, quod quis uocari possit ex uinea,

l) L. 18, et l. 20, D. de in ius uoc.

m) L. 19, D. eod.

uinea, balneo et theatro, itemque de domo, si aditum ad se praestet, aut ex publico conspiciatur, denique si non extrahatur e domo, sed euocetur. At quamuis hic permultas rationes accumularent ueteres iureconsulti: uereor tamen, ut ulla earum genuina satisque solida sit. Neque enim in iis ita acquiescere potest quisquam, ut non denuo quaerat, cur sua cuique domus tam tutum refugium receptaculumque fuerit? cur nihil obstiterit, quo minus quis ex publico conspectus, uel aditum ad se praestans, itemque qui in uinea, balneo uel theatro esset, in ius uocaretur? Fallor ego, aut rem omnem solus expedit CICERO, *n*) qui conquestus de iniuriis Clodii: *Quid, inquit, est sanctius, quid omni religione munitius, quam domus uniuscuiusque ciuium? Hic arae sunt, hic foci, hic dii penates, hic sacra, religiones, caerimoniae, continentur. Hoc perfugium sanctum est omni-*

n) Pro domo, cap. XXXXI.

omnibus, ut inde abripi neminem fas sit. Itaque hoc ius asyli aedibus praestabat Deorum Penatium religio. Hic enim lararium, id est, pars aedium consecrata, seu sacrarium, o) in ipso saepe cubiculo Laribus dedicatum, p) hic focus, deorum Penatium sedes, hic sacra priuata, et religiones deorum Manium, hic denique uariae caerimoniae, coronationes, suffitus. Quibus omnibus tanta deberi uidebatur reuerentia, ut merito sua cuique domus tutissimum perfugium praebere deberet. Iam quum nemo ignoret Lares aequae ac Deos Penates alios *publicos*, alios *priuatos*, utrorumque aurem duos fuisse, quibus postea tertius, puta *genius Augusti* accesserit, ceu rem exprimit OVIDIVS:
q)

Bina

o) SVET. Galb. cap. IIII.

p) Idem Domit. cap. XVII.

q) Libr. v fast. u. 143.

G

*Bina gemellorum quarebam signa
Deorum,
uiribus annosae facta caduca
morae:*

*mille lares GENIVMque DVCIS, qui
tradidit illos*

*urbes habet: et uici NVMINA
TERNA colunt.*

Publicorum *Penatium* figurae hastatae, accumbente porca, uisuntur, in parte aduersa numis gentis Sulpiciae, r) adscripta supra littera P. id est, *Penates*: infra C. SVLPICI. C. F. in auersa duo capita iugata cum litteris D. P. P. i. e. *Dii Penates*. Et plane ita describuntur etiam a DIONYSIO HALICARNASSENSI.

Ge-

r) VRSIN. numism. fam. p. 267; et BEGER. Thesaur. Brauderb. T. II, p. 588.

Genius etiam Augusti, quem postea penatibus publicis additum diximus, saepe in Imperatorum numis uisitur, quorum nescio an non antiquissimi sint illi Neronis apud MEDIOBARBUM. s) In omnibus uero, quos inspexi numis hic Augusti Genius pingitur nudus, capite turrato, dextra pateram, sinistra cornu copiae tenens, addita epigraphe: GENIVS AVG. De priuatis Penatibus recte a IO. FR. GRONOVIO t) obseruatum est, eorum alios fuisse gentium, alios domuum singulorum: hos fuisse Manes maiorum in stirpe cuiusque, de quibus; Cornelia, Gracchorum mater ad filium: u) Vbi mortua ero, parentabis mihi, et inuocabis deum parentem. In eo tempore ne pudet te eorum deum

G 2

s) *Numism. Imp. p. 90.*

t) *Diatr. in PAPIN. STAT. cap. XXXX III, p. 294.*

u) *In fragm. CORNELII NEPOT.*

deum paces expetere, quos uiuos atque praesentes relictos atque desertos habueris? illos heroas, a maioribus cultos, aut susceptos etiam ex publicorum numero, sumtosque peculiaris tutelae gratia, quales priuatos diuos appellat PRUDENTIVS. x) Quis uero ignorat, quam multae maiorum imagines gentes Romanae in denarijs sui ostendent? Pertinere fane huc dixeris Numae Pompilii et Anc. Marci iugatos uultus in numis gentis Marciae, y) eiusdemque Numae in Pompeiae denariis. z) Eorum enim tanquam progenitorum deos Manes summa religione coluisse uidentur gentes illae florentissimae. At ipsos priuatos Lares demum deprehendi in denario gentis Caesiae pulcherrimo apud FVLV. VRSI
NVM,

x) *Libr. I, adu. Symmach. u. 214.*

y) *VRSIN. fam. Rom. p. 168.*

z) *Idem p. 217.*

NVM, a) cuius in antica Veiovis uultus est cum litteris PA. id est, *Pater*, in postica duae figurae hastatae superius nude, inferius pellibus inuolutae, inter quas infra canis, superius caput Vulcani cum forcipe, adscriptis litteris LAR. i. e. LARES, infra: L. CAESI. EM Lares familiares, eodem schemate, quo eos induit PLVTARCHVS, b) dum quaerit: *Διά τι τῶν Λαρητῶν, οὓς ἰδίως πραισίτας καλοῦσι, ταύτοις κύνων παρέστηκεν, αὐτὰ δὲ κυνῶν διφθέραις ἀμπεύχονται; cur Laribus, quos proprie Praeslites uocent, canis adsistat ipsi autem canum pellibus uestiantur? Cuius rei deinde plures reddit rationes, in primis uero, quod domus custodes sint, et alienis formidolosi, mites uero mansuetique domesticis: Id et OVIDIVS c) uersibus elegantissimis expressit:*

G 3

At

a) *Famil. Rom. p. 54.*

b) *Quaest. Rom. p. 276.*

c) *Libr. v fastor. u. 137.*

*At canis ante pedes, saxo fabricatus
eodem,*

*stabat, quae standi cum Lare
causa fuit?*

*Servat uterque domum, domino quo-
que fidus, uterque,*

*compita grata Deo, compita gra-
ta cani.*

*Exagitant et Lar, et turba Diania
fores:*

*peruigilantque Lares, peruigi-
lantque canes.*

Nec sine ratione in denario nostro Vul-
cani caput deprehendimus. Est enim il-
le Deus, cui focus sacer erat, in quo
Larium familiarium sedem fuisse, dixi-
mus. Hinc Graecis Penates sunt dii
ἐπέσιοι, ἀπὸ τῆς ἐσίας, a foco, qui il-
lis

lis facer erat. *d)* Iam ergo non difficile intellectu est, cur nihil domo sanctius, nihil omni religione munitius fuerit. Neque enim fas erat, alicui uim inferre eo loco, ubi Lares, domus custodes, permultis caerimoniis ab uniuersa familia colebantur, ubi arae, foci, lararia, Diis manibus erant consecrati, denique ubi ius asyli erat et tutissimum perfugium.

Eodem libro II, qui tractatum de iurisdictione atque in ius uocatione complectitur, etiam doctrinam DE PACTIS et TRANSACTIONIBVS enarrari animaduertimus. Inter has pactiones primum sibi locum merito deposcunt illae, de quibus VLFIANVS: *e)* *Publica conuentio est, quae fit per pacem, quoties inter se duces belli quaedam paciscuntur:*

G 4

quam-

d) COEL. RHODIG. *Lect. ant. Libr.*
xv, cap. 18.

e) L. 5, D. de pact.

quamvis hoc exempli magis, quam descriptionis causa attulisse uideatur iureconsultus. Tales pactiones publicas illustrant denarii gentis siue Vettiae siue Veturiae, (de eo enim inter se disceptarunt uiri doctissimi VRSINVS, PATINVS, f) VALLENTIVS, g) MORELLIVS, h) PERIZONIVS et EZ. SPANHEMIVS, i) in quibus duae figurae stantes, et media genu flexa, porcā sinu tenens cum litteris: ROMA. Equidem ad quod foedus hi numi pertineant, non facile dixerim, quamvis alii illos ad foedus, quod inter Romulum et Tatium, Sabinum, coaluit, alii ad pacem, inter Romanos et Ligures factam, referant. In cuiuscunque uero uel pacis uel foederis memoriam cusi sunt: certum est, ritum pan-

f) *De numism. famil. p. 289.*

g) *Famil. Rom. Tom. II, p. 534.*

h) *Epist. consular.*

i) *Tom. II, p. 204.*

pangendi foedera illis elegantissime adumbrari. Habemus enim in illis faetialem hastatum, et dextra ostendentem porcam; habemus ducem belli paludatum, baculum ad eandem porcam portendentem. Haec uero procul dubio nihil aliud significant, quam quod de uetere ritu pangendi foedera memoriae prodiderunt POLYBIUS *k)* et LIVIUS, *l)* quorum ille, agens de foederibus, cum re publica Carthaginensium initis: Τὸν δὲ ὄρκιον, inquit, ἀμνύειν ἔδει τοιοῦτον. Ἐπὶ μὲν πρώτων συνθηκῶν Καρχηδονίους, μὲν τοὺς Θεοὺς τοὺς πατρῶους, Ῥωμαίους δὲ διὰ λίθον κατὰ τι παλαιὸν ἔθος. Ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν Ἄρηνα καὶ τὸν Ἐνυάλιον. Ἐστὶ δὲ τὸ διὰ λίθον τοιοῦτον. Λαβῶν εἰς τὴν χεῖρα λίθον ὁ ποιούμενος τὰ ὄρκια περὶ τῶν συνθηκῶν, ἐπειδὴν ὁμότη δημοσίᾳ πισει. λέγει γάρ. Εὐορκοῦντι μὲν ποιοῖν γάρ. γὰρ, εἰδ' ἄλλως διανοηθεῖν ἢ ἢ πράξαιμι, πάντων τῶν κελίων σοζομένων ἐν ταῖς ἰδίαις πάσεισι,

G 5

έν

k) *Libr. III, cap. 25.*

l) *Libr. I, cap. 24.*

ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις, ἐπὶ τῶν ἰδίων βιωῶν,
 ἰερῶν, τάφῳ, ἐγὼ μόνος ἐκπέσοιμι οὐσίαις,
 ὡς ἄθε λίθος νῦν. Καὶ ταῦτ' εἰπὼν ῥίπτε
 πὸν λίθον ἐκ τῆς χαιρῶς. Porro iusiurandum
 eiusmodi dandum erat. Primo foedere Carthaginien-
 ses quidem per deos patrios iurarunt. Romani vero Iouem
 lapidem ex uetere quodam ritu: deinde Martem et gradium patrem. Mos au-
 tem iurandi Iouem lapidem est hic: Faetialis,
 qui iureiurando foedus firmat, postquam fide publica iurauit, lapidem
 in manus sumit, atque haec dixit: Si fidem seruas-
 so, tum me dii adiuuent; sin sciens fefeller-
 ero, tum ego, saluis ceteris omnibus, in suis patriis,
 suis legibus, suis penetibus, sacris, sepulcris,
 solus exterminer, ut hic nunc lapis: et simul lapidem manu eiicit. Hic autem,
 puta LIVIUS, eundem ritum ex antiquis monumentis hunc in modum describit:
 Faetialis erat M. Valerius, patrem patratum Sp. Fusium fecit,
 uerbena caput capillosque tangens. Pater patratus ad
 iusiurandum patrandum, id est, sancien-

ciendum fit foedus, multisque id uerbis, quae, longo effata carmine, non operae est referre, peragit. Legibus deinde recitatis: Audi, inquit, Iupiter, audi, pater patratus, populi Albani, audi tu populus Albanus, ut illa palam prima, postrema, ex illis tabulis, ceraue recitatae sunt, sine dolo malo, utique ea hic hodie rectissime intellecta sunt, illis legibus populus Romanus prior non deficiet. Si prior deflexit publico consilio, dolo malo: tu illo die, Iupiter populum Romanum sic ferito, ut ego hunc porcum hic hodie feriam: tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque. Id ubi dixit, porcum saxo stitice percussit. Haec omnia tam accurate depinguntur in numo illo, maxime apud SPANHEMIVM, ut si uerba irantium exprimere potuisset artifex, interesse nobis illi actui, omniaque coram spectare uideremur. Sunt tamen et alia numismata, quae modum paciscendi pangendique foedera praeclare illustrent, ueluti quae duas dexteras iunctas una cum caduceo exhibent, qualia plura

plura passim occurrunt in gentium Mum-
miae, Muasidiae, Semproniae et Siliae,
immo in ipsis Imperatorum numis: ex
quibus patet iunctis dextris, notissimo
consensus concordiaeque signo, foedera
pangi ac sanciri consueuisse. Et de his
quidem iam, quantum satis est, dixit SPAN-
HEMIVS. m)

Attamen nos iam paucis monemus,
posteriores illos numos, qui iunctas dex-
tras cum caduceo exhibent, ad illustran-
dam magis transactionis, quam pactio-
num reliquarum, naturam pertinere.
Solebant enim caduceum protendere, qui
conciliandis hostibus operam essent daturi,
adeoque semper compenebatur lis uel caus-
sa dubia, id est, causa super qua transigi
solet. PLINIUS; n) *Hic tamen com-
plexus anguium et efferatorum concor-
dia*

m) *De usu et praest. num. Tom. 1, p.*
143.

n) *Hist. natural. libr. XXVIII, cap. 3.*

dia causa uidetur esse, quare exterae gentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerint. Neque enim cristatos esse in caduceo mos est. Vnde et caduceatorum usus inter hostes, uel locum tempusque colloquio, o) uel ueniam, inducias, pacemue petentes. p) Inter gentes uero pacem idem esse, quod transactio inter priuatos, nemo temere negauerit.

Sic breui specimine satis demonstrasse mihi uideor, iureconsultum fructum uberimum capere posse ex uetustis numismatibus. Quum enim duo primi pandectes libri tantam lucem ex illis antiquitatis reliquiis capiant: quis dubitaret, quae so, quin et sequentis inde praeclare possent illustrari, si tantam rerum ubertatem

ca-

o) *LIV. libr. xxxii, cap. 32.*

p) *LIV. libr. viii, cap. 20; lib. xxxi, cap. 38; l. xxxii, c. 32; l. xxxiii, c. 21; l. xxxviii, cap. 45.*

capere angustiores praefationis limites?
 Ceterum affirmare possum, uel pauca
 haec, quae multis obrutus negotiis in
 chartam conieci, adeo me scribentem ob-
 lectasse. ut consilium ceperim, telam
 coeptem alia occasione, si DEO ita uisum
 fuerit, partexendi, usumque ac praestan-
 tiam ueterum numismatum et in
 reliquis iuris civilis partibus
 ostendendi.

EXPLICIT FELICITER

NORIMBERGAE

IN TYPOGRAPHEO IOANNIS IOSEPHI
 FLEISCHMANNI A. S. R.

∞ MDCCLXXXIII

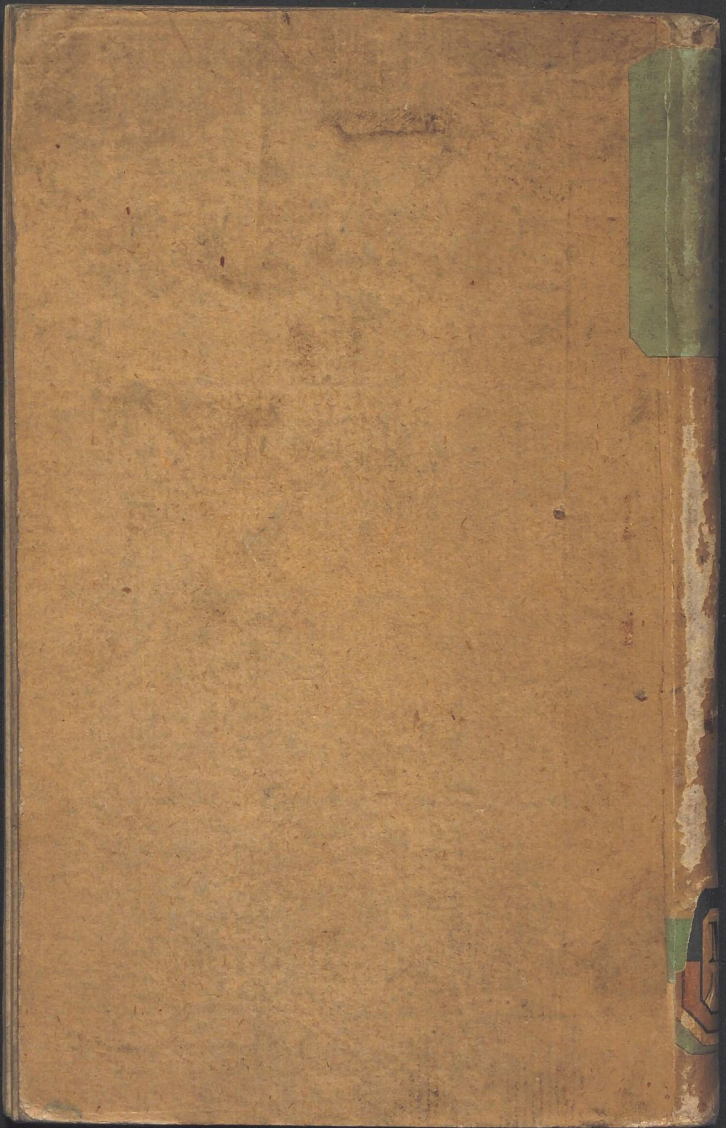
Ms 1635

S

80

VO 18

M. 10

IOANNIS GOTTLIBII
HEINECCII

COMMENTATIO

